

Explaining the Phenomenon of Migration and its Causes with a Qualitative Approach (The Case of: Yazd Province)

Negin Fallah Haghighi^I, Zeinab Sharifi^{II}, Hamin Ahmadi^{III}

<https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.28512.2248>

Received: 2023/12/08; Revised: 2024/04/02; Accepted: 2024/04/05

Type of Article: **Research**

Pp: 253-296

Abstract

The present research aimed at scrutinizing the phenomenon of migration in Yazd province and its causes. This research was descriptive and non-experimental in terms of data collection; applied-exploratory in terms of purpose and qualitative in terms of paradigmatic aspect. The participants included experts, policy makers, planners and managers who were aware of the development processes of Yazd province; selected using the purposeful sampling method. In this research, 45 in-depth and semi-structured interviews were conducted until the theoretical saturation and library documents, statistics and provincial information were used to complete the data. Validity and reliability were ensured by using appropriate methods. To analyze, three stages of coding were used. The results included 4 main categories of migration from the village to the city; migration of non-native unskilled workers; migration of foreign nationals and migration of elites. Based on the results, the problem of employment and livelihood in the villages and the difficulty of the employment environment of the elites (casual conditions) on the one hand and inefficient infrastructure in 3 fields of “foreign nationals’ education”, “creating employment for foreign nationals” and “provincial development” (contextual conditions), on the other hand, has led to the migration process in Yazd province. This process had consequences such as effects of “rural migration to cities”, “the presence of non-native and unskilled labor” and “social and cultural effects of the presence of nationals”. At the end, based on the findings, some suggestions were made to reduce the consequences and optimally manage of the immigrants’ problems.

Keywords: Migration from the Village to the City, Migration of Foreign Nationals, Migration of Elites, Qualitative Analysis, Yazd Province.

I. Associate Professor, Department of Technology Development Studies (DTDS), Iranian Research Organization for Science and Technology (IROST), Tehran, Iran. (Corresponding Author). **Email:** nfallah@irost.ir

II. Ph.D. Holder, Department of Rural Development Management, Faculty of Agriculture, Yasouj University, Yasouj, Iran.

III. Assistant Professor, Department of Political Science and Law, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

Citations: Fallah Haghighi, N., Sharifi, Z. & Ahmadi, H., (2024). “Explaining the Phenomenon of Migration and its Causes with a Qualitative Approach (The Case of: Yazd Province)”. *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 13(24): 253-296. <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.28512.2248>

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5611.html?lang=en

1. Introduction

The phenomenon of migration has been with mankind since the beginning of history (Sharifi & Zare Shahabadi, 2018: 56). As a social phenomenon, it is a dynamic process and caused by changing political, economic, social and cultural conditions (Nobahar & Ghorbani, 2021: 84; Sharifi & Zare Shahabadi, 2018: 56), which is observable in all societies either developed or undeveloped ones (Nobahar & Ghorbani, 2021: 84). It should be noted that as long as the distribution of development resources (financial, human resources, access to production raw materials, etc.) is not the same among different regions, the development of the country's spatial structure will not be equal, and the consequence of this imbalance development is migration from less developed areas to developed ones (Askari-Nodoushan et al, 2017: 128). Yazd province, with a relative development level among the provinces of Iran (Askari-Nodoushan et al., 2019: 84), has become one of the main poles of migrant- receiving provinces of the country in the last three decades. (Afshani & Shiri Mohammadabad, 2023: 271; Hosseini et al., 2018: 1). The root of this migrant- receiving is that this province has higher levels of socio-economic development than other provinces (Afshani & Shiri Mohammadabad, 2023: 272). Admittedly, in Yazd province, along with the main flow of migrant-receiving, there has been a migrant-sending flow from Yazd province to other parts of the country. Incoming migrants are mostly unskilled or semi-skilled workers, whereas the migrants leaving this province are educated people, elites and entrepreneurs. This migration flow will have numerous significant economic, social and cultural impacts on Yazd province (Askari-Nodoushan et al., 2019: 84). Proper and correct exposure to the phenomenon of migration and its effects and consequences requires a deep study of this phenomenon and investigation of its factors. Accordingly, the present research was conducted aimed at scrutinizing the phenomenon of migration in this province and its causes applying a qualitative approach.

2. Materials and Methods

This research was descriptive and non-experimental in terms of data collection, applied-exploratory in terms of purpose, and qualitative in terms of paradigmatic aspect. The research community was experts, elites, policymakers, planners and provincial managers, entrepreneurs and other people involved in the development processes of Yazd province, whom were selected using the purposeful sampling method, and finally 45 interviews were conducted after reaching theoretical saturation. In order to collect data, in-depth and semi-structured interviews and complementary methods such as studying documents and library documents, provincial statistics and data were

used. In the interviews, this question was responded: what are the causes and effects of migration in Yazd province? Validity and reliability of data were confirmed employing various methods of data collection. To analyze the data, three stages of coding were applied.

3. Discussion

Based on the findings, paradigm model of migration in Yazd province was presented. In this model, the causal condition, contextual condition, intervening, strategies and consequences of the migration process in Yazd province were depicted. Based on this model, the problem of employment and livelihood in the villages and the difficulty of the employment environment of the elites (casual conditions) on the one hand and inefficient infrastructure in 3 fields of “foreign nationals’ education”, “creating employment for foreign nationals” and “provincial development” (contextual conditions), on the other hand, has led to the migration process in Yazd province. This process had consequences such as effects of “rural migration to cities”, “the presence of non-native and unskilled labor” and “social and cultural effects of the presence of nationals”. In this regard, strategies such as: “management and planning in relation to immigrants” could be presented.

4. Conclusion

According to the results, four main categories were identified including “migration from the village to the city”, “migration of non-native unskilled workers”, “migration of foreign nationals” and “migration of elites”. In the category of “migration from the village to the city”, three subcategories were extracted. “Louis” has also mentioned in his two-sector growth model theory of development that there is a surplus of labor in the rural areas, and this surplus rural labor is transferred to the urban industrial sector. In addition, these results were consistent with findings of “Azmi” and “Torbat Panah” (2021), “Sharifi” and “Zare Shahabadi” (2018), “Movahedi” and “Samiyan” (2018), “Ghasemi Ardehaei” and “Kord Zanganeh” (2018) and “Merminishvili” (2022). Furthermore, two subcategories were extracted in the main category of “migration of non-native unskilled workers”. In other words, the lack of improper infrastructure for development encourages people to migrate. The models of attraction and repulsion as well as the theory of relative deprivation both implicitly point to the existence of repulsion and deprivation at the origin as the causes of migration. In the main category of “migration of foreign nationals”, four subcategories were identified. These results were in line with the findings of “Mazloomi MahmoodAbad” et al. (2018). Finally, in the main

category of “migration of elites”, five subcategories were extracted. In the theory of relative deprivation, brain drain is proposed as a response to remove deprivation. The results of this section were consistent with the findings of “Vedadhir” and “Eshraghi” (2019), as they also considered economic-occupational factors as the causes of the tendency to migrate abroad. Finally, based on the results of this research and the paradigm model of migration, the following suggestions are presented in order to reduce the causes of the phenomenon of migration in Yazd province: Considering that one of the consequences of the obtained paradigm model has been the effects of rural migration on cities, in this regard, it is suggested that migrant-sending villages be identified and measures be taken to reduce the repulsion in these areas and increase its attractiveness, such as providing employment opportunities in the mentioned villages. Consequently, the reverse migration of villagers from the city to the village should be provided. In order to reduce the effects of the presence of non-native and unskilled labor in the province, it is suggested that employers prioritize native workers in employing the laborers. In addition, providing technical and professional training courses for non-native and unskilled labor, the opportunity to increase their skills should also be provided. Furthermore, considering the social and cultural effects of the presence of foreign nationals, it is necessary to employ only those foreign nationals with a license from the Department of Foreign Nationals and Immigrant Affairs, as well as more effective laws in terms of their entry and employment should be approved and implemented.

Acknowledgments

The authors would like to gratefully acknowledge all the participants, whom without their contribution this study would not have been conducted.

Conflict of Interest

Authors declare no conflicts of interest.

Observation Contribution

The authors contributed equally to the writing of the article.

تبیین پدیده مهاجرت و علل آن با رویکرد کیفی (مورد مطالعه: استان یزد)

نگین فلاح حقیقی^I، زینب شریفی^{II}، حامین احمدی^{III}

شناسه دیجیتال (DOI): <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.28512.2248>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۷، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۱۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۱۷

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۲۹۶-۲۵۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی موشکافانه پدیده مهاجرت در استان یزد و شناسایی علل آن انجام شد. این پژوهش از لحاظ جمع‌آوری اطلاعات، توصیفی و غیرآزمایشی؛ از لحاظ هدف، کاربردی از نوع اکتشافی و از جنبه پارادایمی، کیفی است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش، شامل: خبرنگان، سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مدیران استانی آگاه به فرآیندهای توسعه استان یزد بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. در این پژوهش تا رسیدن به اشباع نظری، ۴۵ مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختارمند انجام شد و برای تکمیل اطلاعات از مطالعه مدارک و اسناد کتابخانه‌ای، آمار و اطلاعات استانی بهره گرفته شد. با بهره‌گیری از روش‌های مقتضی از روایی و پایایی داده‌ها اطمینان حاصل شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از سه مرحله کدگذاری استفاده شد. نتایج شامل چهار مقوله اصلی شامل: «مهاجرت از روستا به شهر»، «مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی»، «مهاجرت اتباع خارجی» و «مهاجرت نخبگان» بود. براساس نتایج مدل پارادایمی به دست آمده، مسأله اشتغال و معیشت در روستاها و دشواری فضای اشتغال نخبگان (شرایط علی) از یک سو و بسترسازی ناکارآمد در زمینه «تحصیل اتباع خارجی»، «ضعف زیرساختی در زمینه ایجاد اشتغال اتباع خارجی» و «بسترسازی نامناسب توسعه استانی» (شرایط زمینه‌ای) از سوی دیگر منجر به فرآیند مهاجرت در استان یزد شده است. این فرآیند پیامدهایی هم‌چون: تأثیرات ناشی از «مهاجرت روستا بر شهرها»، «تأثیرات حضور نیروی غیربومی و غیرماهر» و «تأثیرات اجتماعی و فرهنگی حضور اتباع» را داشت. در پایان براساس یافته‌های پژوهش، پیشنهادهایی برای کاهش پیامدها و مدیریت بهینه مسائل مهاجران ارائه گردید.

کلیدواژگان: مهاجرت از روستا به شهر، مهاجرت اتباع خارجی، مهاجرت نخبگان، تحلیل کیفی، استان یزد.

I. دانشیار گروه مطالعات تکنولوژی، پژوهشکده مطالعات فناوری‌های نوین، سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، تهران، ایران (نویسنده مسئول). *Email: nfallah@irost.ir*

II. دانش‌آموخته دکتری، گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.

III. استادیار گروه علوم سیاسی و حقوق، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

ارجاع به مقاله: فلاح حقیقی، نگین؛ شریفی، زینب؛ و احمدی، حامین. (۱۴۰۳). «تبیین پدیده مهاجرت و علل آن با رویکرد کیفی (مورد مطالعه: استان یزد)». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۳(۲۴): ۲۵۳-۲۹۶. <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.28512.2248>

<https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.28512.2248>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5611.html

۱. مقدمه

پدیده مهاجرت به خودی خود پدیده جدیدی نیست (شولتن^۱ و همکاران، ۲۰۲۲: ۳) و از ابتدای تاریخ با بشر همراه بوده است (شریفی و زارع‌شاه‌آبادی، ۱۳۹۷: ۵۶). به دیگر سخن، بخشی از تاریخچه وجود انسان بوده است (دورا^۲، ۲۰۲۱). مهاجرت از شکل اولیه آن به عنوان اضطراری برای بقا تا شکل‌های امروزی آن در جهت تلاش برای ایجاد رفاه ارتقای معیشت تکامل یافته است. مهاجرت یکی از پدیده‌های اجتماعی روز در جهان است که هم ناشی از جهانی شدن است و هم به جهانی شدن کمک می‌کند (دوندار و کنیون^۳، ۲۰۲۰: ۳۵۹). افزون بر این، مهاجرت به طور جدایی‌ناپذیری با فرآیندهای پیچیده و متنوع تغییرات اجتماعی مرتبط است (تگلیاکوزو^۴ و همکاران، ۲۰۲۴: ۱۱۰۴). هم‌چنین، فرآیندی پویا و ناشی از شرایط درحال تغییر سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است (نوبهار و قربانی، ۱۴۰۰: ۸۴؛ شریفی و زارع‌شاه‌آبادی، ۱۳۹۷: ۵۶)، که در تمام جوامع اعم از توسعه یافته و توسعه نیافته مشاهده می‌شود. امروزه، کمتر جامعه‌ای را می‌توان یافت که جمعیت آن بدون تحرک باشد (شریفی و زارع‌شاه‌آبادی، ۱۳۹۷: ۵۶)؛ از این رو، به علت سطح بالای تحرک جمعیتی بین نواحی مختلف و پیرو آن به وجود آمدن انواع مشکلات و بحران‌ها، مهاجرت به یکی از مسائل پیچیده در جوامع بشری تبدیل شده است (نوبهار و قربانی، ۱۴۰۰: ۸۴). البته مفهوم پیچیدگی به این معنا نیست که این پدیده فاقد نظم، الگو یا ساختار است؛ در مقابل، پیچیدگی به این معنی است که از بخش‌های زیاد پیچیده و چند لایه تشکیل شده است (دی‌هاس^۵، ۲۰۲۱: ۳)؛ در واقع، مهاجرت یک واقعیت چندوجهی است (کارلینگ و کولین^۶، ۲۰۱۸: ۹۰۹).

اصطلاح «مهاجرت و پیوند توسعه» توسط «نیبرگ سورنسن»^۷ و همکاران در ۲۰۰۲ م. برای توصیف رابطه پیچیده بین مهاجرت و توسعه، به منظور درک بهتر وابستگی‌های متقابل پیچیده و علل دو طرفه در روابط بین مهاجرت و فرآیندهای توسعه ابداع شد (باستیا^۸ و همکاران، ۲۰۲۲: ۱۰۱۱). مهاجرت به عنوان یک مکانیسم تعادل در مراحل مختلف توسعه عمل می‌کند و به تعادل عرضه و تقاضای نیروی کار در مناطق و بخش‌های کشور کمک می‌کند (ایسلام و ساها^۹، ۲۰۲۴: ۲۱۵) و عنصر اصلی برای گذار به سمت اقتصاد و جامعه توسعه یافته‌تر و مدرن است (کلشی^{۱۰}، ۲۰۲۳: ۹۶)؛ به دیگر سخن، تا زمانی که توزیع منابع توسعه (منابع مالی، انسانی، دسترسی به مواد اولیه تولید، و غیره) در بین مناطق مختلف یکسان نباشد، رشد و توسعه در اجزای ساختار فضایی کشور برابر نخواهد بود و پیامد این عدم تعادل در بهره‌گیری از مواهب توسعه یافتگی، مهاجرت از مناطق کمتر توسعه یافته به مناطق توسعه یافته خواهد بود (عسکری ندوشن و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۸)؛ در واقع، افراد تصمیم می‌گیرند به شهرهای مرفه نقل مکان

کنند، که باعث ایجاد هم‌بستگی منفی بین نرخ مهاجرت و بیکاری می‌شود (هوارد، ۲۰۲۰: ۱۴۸)؛ البته باید دانست که مهاجرت با نابرابری و فقر ارتباط دوطرفه دارد. از یک طرف، فقر و نابرابری سبب مهاجرت می‌شود؛ و از طرف دیگر، مهاجرت می‌تواند منجر به تشدید یا کاهش فقر و نابرابری شود (نوبهار و قربانی، ۱۴۰۰: ۸۴). افزون بر این، علل مهاجرت از آثار آن قابل تفکیک نیست، چون از یک طرف مهاجرت معلول توسعه نابرابر و از طرف دیگر خود، عامل گسترش توسعه نابرابر می‌باشد (مهدویان و اسفندیاری، ۱۴۰۲: ۵۰)؛ البته علت مهاجرت واقعی بیش از یک ارزیابی مثبت از هزینه‌ها و منافع آن است (کارلینگ و شول، ۲۰۲۰: ۹۴۵).

استان یزد با برخورداری از سطح توسعه نسبی در میان استان‌های ایران (عسکری‌ندوشن و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۴)، براساس داده‌ها، به یکی از قطب‌های اصلی مهاجری در سطح برون استانی تبدیل شده است (افشانی و شیرینی محمدآباد، ۱۴۰۱: ۲۷۱)؛ به طوری که در سه دهه اخیر یکی از مهم‌ترین استان‌های مهاجری پذیر کشور بوده است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱). در طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵، تعداد تقریبی ۳۹ هزار نفر، در نتیجه مهاجرت به حجم جمعیت استان افزوده شده است؛ هم‌چنین، در این دوره، جمعیتی حدود ۶ هزار نفر از سایر استان‌ها به استان یزد وارد شده‌اند. در مقابل، حدود ۲۳/۵ هزار نفر از مهاجران یزدی از محدوده استان خارج شده و در سایر استان‌ها ساکن شده‌اند؛ افزون بر این، در این دوره، حدود ۲۰ هزار جابه‌جایی در داخل استان اتفاق افتاده است. علاوه بر آن، حدود ۱۸۰۰ نفر مهاجر نیز از خارج از کشور به استان یزد وارد شده‌اند که مبدأ حدود ۸۱٪ آن‌ها کشور افغانستان بوده است (عسکری‌ندوشن و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۳).

ریشه این مهاجری در برخورداری این استان از سطوح بالاتری از توسعه اجتماعی-اقتصادی نسبت به سایر استان‌ها است (افشانی و شیرینی محمدآباد، ۱۴۰۱: ۲۷۲)؛ به طوری که از لحاظ شاخص‌های آموزشی بهداشتی و مهاجرت توسعه اجتماعی در رتبه پنجم در بین استان‌های کشور قرار گرفته است (رمضان‌پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۵). بخش قابل توجهی از این مهاجران به دلایل مختلف مانند: جستجوی کار، یافتن کاری بهتر، دستیابی به مسکن مناسب‌تر و از این قبیل به استان یزد مهاجرت کرده‌اند. لازم به ذکر است که مهاجران وارد شده، تحصیلات کمتری نسبت به بومیان و مهاجران خارج شده از استان دارند؛ هم‌چنین اغلب مزدگیران بخش خصوصی هستند. این مهاجران به دلیل دارا بودن برخی ویژگی‌ها از قبیل سرمایه اقتصادی پایین، تحصیلات کم و بیکاری به نظر می‌رسد تأثیرات مطلوبی بر جای نمی‌گذارند؛ زیرا اغلب غیرماهر بوده و در بازار کار، مسکن، دریافت کمک‌های مالی با کارگران مهارت

پایین بومی رقابت می‌کنند (افشانی و شیرینی محمدآباد، ۱۴۰۱: ۲۷۲)؛ البته لازم به ذکر است که در استان یزد، همواره در کنار جریان اصلی مهاجری، یک ضدجریان نسبتاً کوچک‌تری از مهاجرفرستی نیز از استان یزد به سایر نقاط کشور وجود داشته است. براساس یافته‌های سرشماری پیشین استان، همان‌طور که اشاره شد، مهاجران ورودی اغلب نیروهای غیرماهر یا نیمه‌ماهر هستند، اما مهاجرانی که از این استان خارج می‌شوند افراد تحصیل‌کرده، نخبگان و کارآفرینان هستند. این جریان مهاجرت افراد تحصیل‌کرده و ورود نیروهای غیرماهر به استان یزد، آثار و پیامدهای مهم و معنادار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متعددی بر استان یزد خواهد داشت (عسکری ندوشن و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۴). با درک بهتر نیروهایی که بر جریان‌های مهاجر تأثیر می‌گذارند، سیاست‌گذاران می‌توانند سیاست‌هایی را برای هدف قرار دادن (یا کاهش) مهاجرت تنظیم کنند (سیمپسون^{۱۳}، ۲۰۲۰)؛ به بیان دیگر، مواجهه مناسب و صحیح با پدیده مهاجرت و آثار و پیامدهای آن، مستلزم انجام مطالعه عمیق این پدیده و بررسی عوامل آن است. بر این اساس، تحقیق حاضر با هدف بررسی موشکافانه پدیده مهاجرت در استان یزد و علل آن انجام شده است.

۲. مبانی نظری پژوهش

۲-۱. پیشینه نظری

فراپدیده مهاجرت ناشی از عوامل متعدد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است؛ از این رو، علل و انگیزه‌های مهاجرت را می‌توان از ابعاد مختلف بررسی کرد (نوبهار و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۳۶). عوامل کلان مؤثر بر مهاجرت شامل عوامل: سیاسی (شامل: امنیت، آزادی، حکمرانی، محکومیت سیاسی و غیره)، اقتصادی (فقر، نابرابری، بیکاری، درآمد و کاهش ارزش پول ملی)، اجتماعی (سرمایه اجتماعی، میزان تعهد خانوادگی، پیگیری آموزش بهتر) جمعیت‌شناختی (اندازه و چگالی جمعیت، ساختار جمعیت و شیوع بیماری) و زیست‌محیطی (خشک‌سالی، بهره‌وری زمین، امنیت غذا و انرژی) و عوامل خرد نیز دربردارنده خصوصیات شخصی (سن، جنس، مذهب، زبان، نژاد، آموزش، ثروت و تأهل یا تجرد) و موانع یا تسهیل‌کننده‌های مؤثر (هزینه مهاجرت، چارچوب حقوقی و سیاسی مهاجرت، شبکه‌های اجتماعی، تکنولوژی) می‌باشد (نادمی و جلیلی‌کامجو، ۱۳۹۹: ۱۲). در تبیین مهاجرت، به دلیل ماهیت چندوجهی و چندرشته‌ای بودن موضوع (صادقی و ولدوند، ۱۳۹۴: ۵۷) در گذر زمان پیرامون مهاجرت نظرات و دیدگاه‌های مختلف ارائه شده است که در ادامه به عمده‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود (حاجی حسینی، ۱۳۸۵: ۳۷).

۱. مدل‌های جاذبه و دافعه

مدل‌های جاذبه و دافعه، مهم‌ترین نظریه‌ی اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم میلادی هستند و این مدل‌ها دو دسته عامل را مورد توجه قرار دادند؛ الف) عواملی که باعث دافعه‌ی انسان‌ها از منطقه‌ی مبدأ می‌شود. ب) عواملی که سبب جذب آن‌ها در منطقه‌ی مقصد می‌شود. مدل روانشتاین، مدل اورت اس. لی، نظرات زیمل و استافر، نظریه‌ی لاوری و راجز، نظرات اسکوتز و شاستاد، از جمله مدل‌های جاذبه و دافعه می‌باشند. ایراداتی که به این نظریات وارد شده است، آن است که در چنین نظریاتی کنش متقابل مهاجران و پیامدهای ناشی از مهاجرت مورد توجه قرار نگرفته است؛ با این وجود، این‌گونه نظریات به عنوان نظرات راهگشا، سبب هموار کردن مسیر برای نظریه‌پردازی و پژوهش درباره‌ی مهاجرت شده‌اند.

۲. نظریه‌ی الگوی اقتصاد دو بخشی توسعه

«لوئیس» نخستین و معروف‌ترین الگوی توسعه که مهاجرت روستایی به شهر را بخش لاینکف جریان توسعه‌ی اقتصادی معرفی کرد، تعدیل و بسط داده است. براساس این الگو، جامعه از دو بخش تشکیل شده است؛ (۱) بخش سنتی معیشتی روستایی با نیروی کار مازاد و بهره‌وری پایین، (۲) بخش صنعتی شهری با بازده تولید بالا و اشتغال کامل؛ از این رو، نیروی کار اضافی روستایی به بخش صنعتی شهری منتقل می‌شود. این روند تا زمان وجود نیروی کار اضافی در روستا و تقاضای کار در شهر ادامه می‌یابد. براساس این نظریه، مهاجرت امری مطلوب و نوعی مکانیسم متوازن‌کننده‌ی جوامع برای بقا و دوام نظام اجتماعی است.

۳. مدل سرمایه‌گذاری انسانی و هزینه و فایده

این نظریه ابتدا توسط «شاستاد» (۱۹۶۱) ارائه و سپس توسط «داونز» (۱۹۷۶) گسترش یافت. براساس این نظریه، تصمیم به مهاجرت نوعی تصمیم به سرمایه‌گذاری است که در آن فرد مهاجر هزینه و فایده‌ی مادی و غیرمادی مهاجرت را بررسی می‌کند و زمانی که فایده‌ی آن بر هزینه‌اش پیشی گیرد، به مهاجرت اقدام می‌کند. طبق این نظریه، می‌توان انتظار داشت که افراد مسن نسبت به جوانان تمایل کمتری به مهاجرت دارند.

۴. نظریه‌ی اقتصادی مهاجرت تودارو

مدل مهاجرت تودارو دارای چهار ویژگی اساسی است؛ (۱) مهاجرت جریانی انتخابی و انگیزه‌ی آن براساس ملاحظات عقلانی اقتصادی، سود و هزینه نسبی است. (۲) تصمیم به مهاجرت به تفاوت درآمد «مورد انتظار» و نه تفاوت درآمد «واقعی» بین شهر و روستا بستگی دارد. (۳) احتمال به دست آوردن شغلی در شهر با میزان بیکاری شهری رابطه‌ی عکس دارد. (۴)

در صورت وجود اختلاف بسیار در درآمد «مورد انتظار» بین شهر و روستا، وجود «میزان مهاجرت» مازاد بر «فرصت‌های اشتغال» نه تنها ممکن، بلکه منطقی و محتمل است.

۵. مدل شبکه‌ای

در این دیدگاه که در اوایل دهه ۱۹۸۰م. مطرح و به وسیله صاحب‌نظران دیگر گسترش یافت، هزینه و فایده مهاجرت در قالب شبکه‌های مهاجرتی مورد تبیین قرار می‌گیرد. در این نظریه، بر دو عامل تأکید می‌شود که اساس حرکت مهاجرت‌ها را پی‌ریزی می‌کنند؛ الف) کاهش هزینه‌ها، برای نخستین مهاجران، معمولاً پیوندهای اجتماعی حمایت‌کننده که هزینه مهاجرت را برای آن‌ها کم کند، وجود ندارند؛ اما پس از نخستین مهاجران، هزینه‌های بالقوه مهاجرت برای دوستان و خویشاوندان باقی‌مانده کاسته می‌شود. ب) کاهش خطرها، شبکه‌های مهاجرتی برای مهاجران تازه‌وارد مشاغلی به آسانی در اختیارشان قرار می‌دهد و بدین ترتیب مهاجرت اغلب به منبع قابل اعتماد و مطمئن جهت کسب درآمد تبدیل می‌شود؛ اگرچه این نظریه برای مهاجرت‌های بین‌المللی طرح‌ریزی شده است، گویای برخی حقایق برای مهاجرت‌های داخلی نیز می‌باشد.

۶. مدل رفتاری

این مدل بر رفتار فردی و جمعی مهاجران تمرکز دارد. در گسترش مدل متغیرهایی نظیر بررسی تمایل به مهاجرت (توسط مهاجران)، انتخاب مکان و بالأخره تصمیم به رفتن (مهاجرت) و یا ماندن سه مرحله‌ای است که رفتار مهاجران معطوف به آن‌ها می‌شود، به مراحل اصلی مهاجرت در نظر گرفته شده‌اند.

۷. مدل سیستمی

«مابوگونج» بر این اعتقاد بود که به وسیله نظریه عام سیستمی، بهتر می‌توان مهاجرت‌های روستا شهری را تعیین کرد. در این مدل مهاجرین و نهادها که در کنش متقابل هستند، در قالب یک چارچوب کلی دیده می‌شوند؛ متغیرهای اصلی این مدل شامل: (۱) خرده سیستم اجتماعی شدن، (۲) خرده سیستم نهادی، (۳) خرده سیستم مصرفی، و (۴) متغیرهای تنظیمی است.

۸. مدل وابستگی

در نظریات وابستگی، مهاجرت امری اجباری است که براساس عدم توسعه یک محیط (روستا) نسبت به محیط دیگر (شهر) و وابستگی غیرسرمایه‌داری به بخش سرمایه‌داری

به وجود می‌آید و یک امر کاملاً استثنائی و ادامه آن باعث گسترش بیشتر توسعه نیافتگی می‌شود. از این مدل می‌توان برای تبیین مهاجرت‌های شهرهای توسعه نیافته به شهرهای توسعه یافته‌تر استفاده کرد.

۹. نظریه محرومیت نسبی

صاحب نظرانی همانند: «استارک» و «ونگ»، فرار مغزها را در چارچوب تئوری محرومیت نسبی مورد بررسی قرار داده‌اند؛ بر این اساس، مهاجرت یک رفتار تصادفی نیست، بلکه پاسخی برای رفع محرومیت‌ها محسوب می‌شود. در صورت مساوی بودن شرایط دیگر، محرومیت از هدف‌هایی که با ارزش‌ترند بیش از محرومیت از هدف‌هایی که ارزش کمتری دارند در تصمیم به مهاجرت مؤثرند.

به طور کلی از جمع‌بندی این نظریه‌ها می‌توان چنین استنباط کرد که زمانی که میزان مطلوبیت منطقه مقصد برای فرد بیشتر از منطقه مبدأ می‌شود، پدیده مهاجرت رخ می‌دهد و نظریات مختلف هرکدام از جنبه‌ای به این مطلوبیت نگاه کرده‌اند؛ به عنوان مثال، نظریه الگوی اقتصاد دو بخشی توسعه، نظریه اقتصادی مهاجرت تودارو، مدل شبکه‌ای، مدل وابستگی و نظریه محرومیت نسبی تمرکز بیشتری بر دلایل اقتصادی برای مهاجرت کرده‌اند؛ در حالی که مدل سرمایه‌گذاری انسانی و هزینه و فایده، مدل رفتاری و مدل سیستمی دلایل غیراقتصادی را نیز مورد توجه قرار داده‌اند. مدل‌های جاذبه و دافعه نیز به طور کلی مؤید بر رخ دادن مهاجرت در صورت وجود دافعه در منطقه مبدأ و وجود جاذبه در منطقه مقصد بوده‌اند.

۲-۲. پیشینه تجربی

در زمینه مهاجرت و عوامل مؤثر آن مطالعات مختلفی انجام شده که در ادامه به برخی از جدیدترین آن‌ها اشاره می‌شود: «شاه‌آبادی» و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی تأثیر انواع سرمایه بر مهاجرت نخبگان در کشورهای منتخب صادرکننده نفت پرداختند. نتایج نشان داد در صورت فراهم نبودن بسترهای لازم جهت نگه‌داری و به‌کارگیری نیروی انسانی متخصص، با افزایش انباشت سرمایه انسانی، مهاجرت نخبگان افزایش یافته است. افزون بر این، تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و سرمایه فیزیکی بر مهاجرت نخبگان هر دو منفی و به ترتیب معنادار و بی‌معنا بوده است. در مقابل، تأثیر سرمایه طبیعی بر مهاجرت نخبگان مثبت و معنادار بوده است، به طوری که با فراوانی منابع طبیعی در این کشورها و سوق یافتن به سمت استخراج منابع طبیعی و خام‌فروشی و متعاقب آن کاهش تقاضای نیروی کار متخصص، زمینه افزایش مهاجرت نخبگان فراهم شده است.

«رضایی» و «صادقی» (۱۴۰۰) به بررسی تمایل ایرانی‌ها به مهاجرت و عوامل تعیین‌کننده آن پرداختند. نتایج نشان داد حدود یک-چهارم پاسخ‌گویان میل به مهاجرت از ایران داشتند. افراد با سودای مهاجرت از ایران، اغلب مرد، مجرد، جوان، تحصیل‌کرده دانشگاهی، با رضایت اجتماعی پایین، متعلق به طبقه اجتماعی متوسط و بالا و ساکن در شهرهای بزرگ بودند؛ در واقع، اغلب افراد دارای میل مهاجرت افراد تحصیل‌کرده، ماهر و متخصص بودند. «شهبازین» و همکاران (۱۴۰۰) به مرور مطالعات انجام‌شده درباره مهاجرت داخلی در ایران پرداختند. نتایج گویای آن بود که مهم‌ترین عوامل زمینه‌ساز مهاجرت داخلی در ایران شامل: توسعه نابرابر، تمرکزگرایی امکانات و فرصت‌های اقتصادی و آموزشی، تغییرات اقلیمی، تفاوت‌های درآمدی، دستیابی به شغل، و شبکه‌های اجتماعی بوده است. «نوبهار» و «قربانی» (۱۴۰۰) به بررسی رابطه علیت فضایی بین مهاجرت، نابرابری درآمد و فقر در شهرستان‌های ایران پرداختند. نتایج گویای آن بود که رابطه معکوس معنی‌داری بین خالص مهاجرت و نابرابری درآمد وجود داشته است؛ به‌گونه‌ای که پدیده مهاجرت سبب افزایش نابرابری درآمد در شهرستان‌های مهاجرفرست و کاهش نابرابری درآمد در شهرستان‌های مهاجرپذیر شده است؛ هم‌چنین براساس نتایج این مطالعه، رابطه علی بین خالص مهاجرت و فقر در دوره مورد بررسی وجود نداشته است. «نوبهار» و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی رابطه بین بیکاری و خالص مهاجرت پرداختند. نتایج نشان داد که رابطه علی بین خالص مهاجرت و بیکاری وجود داشته و جهت رابطه از بیکاری به خالص مهاجرت بوده است؛ هم‌چنین متغیرهای نرخ بیکاری، سهم اشتغال صنعتی، تولید ناخالص داخلی سرانه، سهم جمعیت جوان از کل جمعیت و تحصیلات مهم‌ترین عوامل مؤثر بر خالص مهاجرت بوده و دارای اثرات مستقیم و سرریز فضایی معناداری بر خالص مهاجرت بودند.

«عزمی» و «تربتی‌پناه» (۱۴۰۰) به مطالعه انگیزه‌های مهاجرت ساکنان روستای چغاکبود به شهر کرمانشاه پرداختند. براساس نتایج هم‌بستگی اسپیرمن، اشتغال، نابرابری بین روستاها، سرمایه‌گذاری بخش دولتی، مشارکت مردمی، مهم‌ترین انگیزه‌های مهاجرت بوده‌اند؛ هم‌چنین نتایج بتا حاصل از آزمون رگرسیون نشان داد که کمبود سرمایه‌گذاری بخش دولتی، مهم‌ترین انگیزه مهاجرت روستاییان به شهر بوده است.

«رستگاری‌پور» و «محمودی» (۱۳۹۹) به بررسی عوامل مؤثر بر تمایل روستائیان به انواع مهاجرت داخلی در شهرستان تربت حیدریه پرداختند. یافته‌ها گویای آن بود که عامل مالکیت زمین و سطح زیرکشت در حالات مزارع متوسط و بزرگ بر انواع مهاجرت اثر منفی و معنی‌دار داشته است؛ هم‌چنین عامل جنسیت (مرد بودن) بر مهاجرت

روزانه دارای اثر مثبت و معنی‌دار و عوامل میزان آب کشاورزی موجود در مزرعه و میزان حمایت دولت از کشاورزان دارای اثر منفی بر مهاجرت فصلی بوده است؛ هم‌چنین عوامل میزان خسارت سالانه و امکانات رفاهی شهری اثر مثبت و معنی‌دار و عامل تعداد دام سنگین مزرعه اثر منفی و معنی‌دار بر مهاجرت دائمی داشته است.

«ادهمی» و همکاران (۱۳۹۹) به مطالعه روند و جریان‌های مهاجرتی استان مرزی کرمانشاه طی دو دهه اخیر پرداختند. نتایج گویای آن بود که عمده‌ترین علل مهاجرت برای مهاجران وارد شده به استان کرمانشاه، پیروی از خانوار، سپس برای مردان عامل اشتغال و برای زنان تحصیل بوده است. براساس نتایج این مطالعه، استان کرمانشاه دارای تراز مهاجرتی منفی و استانی شدیداً مهاجرفرست بوده و بالاترین حجم و تبادل مهاجرتی با استان‌های تهران و کردستان بوده است.

«بزرگ‌زاد» و همکاران (۱۳۹۸) به مطالعه نگرش نخبگان به عوامل اجتماعی، اقتصادی و علمی-پژوهشی در مبدأ و مقصد و تأثیر آن بر گرایش آن‌ها به مهاجرت خارج از کشور پرداختند. یافته‌ها گویای آن بود که عوامل اجتماعی در مبدأ و عوامل علمی، اجتماعی و مداخله‌گر در مقصد بر گرایش نخبگان به مهاجرت خارج از کشور مؤثر بوده است. «مهدی‌پور» و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی قصد مهاجرت از روستا و عوامل مؤثر بر آن پرداختند. براساس نتایج، رابطه آماری معناداری بین متغیرهای محل سکونت، وضع شغلی، نوع شغل، مالکیت زمین کشاورزی، هم‌بستگی اجتماعی، احساس تعلق به مکان، احساس امنیت و رضایت از درآمد با قصد مهاجرت از روستا وجود داشته است. متغیرهای احساس تعلق به مکان و میزان رضایت از درآمد مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر قصد مهاجرت روستاییان بوده است.

«حسینی» و «خانی» (۱۳۹۸) روند و الگوهای مهاجرت در استان‌های مرزی کشور را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش گویای آن بود که جریان مهاجرت در استان‌های مرزی روند کاهش داشته و الگوی غالب، افزایش مهاجرت‌های برون استانی بوده است. هم‌چنین، روندهای مهاجرت نشان داد که استان‌های خوزستان، کرمانشاه و سیستان و بلوچستان از قطب‌های اصلی مهاجرفرست، و بوشهر، گیلان، مازندران و هرمزگان از قطب‌های اصلی مهاجرپذیر بودند. به‌طور کلی، با توجه به حجم انبوه جمعیت در سن کار، سطح پایین توسعه، میزان بالای بیکاری و کمبود فرصت‌های شغلی، روند مهاجرت، به‌ویژه از نوع برون استانی افزایشی بوده است.

«ودادهیر» و «اشراقی» (۱۳۹۸) در یک مطالعه کیفی به بررسی گرایش به مهاجرت به خارج در جامعه پزشکی ایران پرداختند. یافته‌ها نشان داد که گرایش به مهاجرت در دو طبقه اصلی دافعه‌های مبدأ و جاذبه‌های مقصد قرار گرفتند. دافعه‌های مبدأ با پنج

زیرمقوله عوامل اقتصادی-شغلی، عوامل فرهنگی-اجتماعی، عوامل سیاسی-مذهبی، عوامل آموزشی و تحصیلی و عوامل شخصی بوده است. افزون بر این، جاذبه‌های مقصد با پنج زیرمقوله قانونمندی و روابط، احساس امنیت، امکانات رفاهی و مادی، فرصت‌های آموزشی و فرصت‌های شغلی شناسایی شد.

«شریفی» و «زارع‌شاه‌آبادی» (۱۳۹۷) به بررسی عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به مهاجرت شهری پرداختند. براساس نتایج تحقیق، عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به مهاجرت شهری در چهار دسته عامل: جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی و دافعه روستا طبقه‌بندی شدند. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که متغیرهای نامیدی از روستا، دافعه اقتصادی روستا، چشم‌وهم‌چشمی، سن و تحصیلات مادر به ترتیب بیشترین تأثیر را بر گرایش به مهاجرت شهری داشتند. افزون بر این، عوامل اجتماعی و روانی در مقایسه با عوامل اقتصادی در گرایش به اتخاذ تصمیم مهاجرت نقش تعیین‌کننده‌تری داشتند. «مظلومی‌محمودآباد» و همکاران (۱۳۹۷) به تحلیل علل مهاجرت از شهرستان فریدونشهر از دید مهاجران طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ پرداختند. یافته‌ها گویای آن بود که مهم‌ترین علل مرتبط با مهاجرت در شهرستان فریدونشهر از دیدگاه مهاجرین به ترتیب اولویت شامل عوامل: اقتصادی، عوامل جغرافیایی و اقلیمی، عوامل آموزشی و پژوهشی، عوامل اجتماعی، عوامل سیاسی، عوامل مذهبی بوده است. «موحدی» و «سامیان» (۱۳۹۷) به مطالعه عوامل مؤثر بر مهاجرت روستاییان در شهرستان سردشت پرداختند. یافته‌ها گویای آن بود که عوامل مؤثر بر مهاجرت‌های روستا-شهری مهاجران شهرستان سردشت، ۱۰ عامل شامل: عامل اقتصادی و حمایتی، عامل عدم تعادل بین امکانات روستا و شهر، عامل ارتباطی و اطلاعاتی، عامل فرهنگی، عامل جغرافیایی، عامل درآمدی، عامل زیرساختی، عامل آب و هوایی و اقلیمی، عامل اجتماعی، و عامل فردی بوده است.

«قاسمی‌اردهایی» و «گردزنگنه» (۱۳۹۶) به مطالعه جریان‌های مهاجرت به مناطق ۲۲گانه شهر تهران پرداختند. نتایج گویای آن بود که پس از عامل پیروی از خانوار به عنوان مهم‌ترین دلیل مهاجرت به شهر تهران، عامل‌های اشتغال، دستیابی به مسکن مناسب، تحصیل و انجام خدمت و وظیفه از علل مهم مهاجرت به شهر تهران بوده است. «قاسمی‌اردهایی» و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی علل مهاجرت‌های داخلی ایران در سرشماری‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ پرداختند؛ نتایج نشان داد مهم‌ترین علت مهاجرت پیروی از خانوار بوده است و بعد از آن دلایل مربوط به اشتغال، تحصیل و پایان تحصیل، دستیابی به مسکن مناسب‌تر، انجام دادن و پایان خدمت و وظیفه بوده است که آن‌ها را در دو دسته کلی مهاجرت تبعی و مهاجرت اقتصادی قرار گرفتند؛ هم‌چنین،

جنس و سن مهاجران (به‌عنوان دو متغیر جمعیتی) از تبیین‌کننده‌های بسیار قوی در احتمال وقوع مهاجرت‌های تبعی و اقتصادی مشخص شدند و پس از آن‌ها متغیرهای تحصیلات، جریان مهاجرت، نوع مهاجرت و سطح توسعه‌یافتگی مقصد قرار گرفتند. «کاراتاس»^{۱۴} (۲۰۲۳) در بررسی مهاجرت در ترکیه به این نتیجه رسید که علت قصد مهاجرت افراد برای دستیابی به سطح استاندارد زندگی بهتر (اقتصادی، آموزشی، سلامتی و امنیت) نسبت به زندگی فعلی بوده است. «مرمانیشویلی»^{۱۵} (۲۰۲۲) به بررسی مهاجرت به اتحادیه اروپا از دید تجربه جمعیت گرجستان و ایالت بالتیک پرداختند. نتایج گویای آن بود که عمده‌ترین دلیل مهاجرت افراد، بیکاری بوده است. «کلارک»^{۱۶} (۲۰۲۰) در مطالعه خود دریافت که دلیل اصلی اقدام داوطلبانه مردم به مهاجرت بین‌المللی (نه مهاجرت پناهندگان)، یافتن سبک زندگی رضایت‌بخش‌تر و به‌طور خاص‌تر، شغل بهتر و دستمزد بالاتر بوده است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ جمع‌آوری اطلاعات از نوع تحقیقات توصیفی و غیرآزمایشی و از جنبه هدف کاربردی از نوع اکتشافی می‌باشد. در پژوهش حاضر از جنبه پارادایمی از پارادایم کیفی استفاده شد. مطالعات کیفی با درک تجربه، معانی آن، بستر تجربه پدیده، تعاملات و واکنش‌ها به پدیده و نتایج حاصل از این واکنش‌ها به پدیده، درک پیچیدگی‌های پدیده را امکان‌پذیر می‌کند (خانکه، ۱۳۹۶: ۶۱). جامعه مشارکت‌کنندگان در پژوهش شامل: خیرگان، سیاست‌گذاران و مدیران استانی بودند که فرآیندهای توسعه استان یزد خصوصاً توسعه انسانی در استان درگیر و دخیل بودند و به آن آگاهی داشتند؛ که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند برای مصاحبه انتخاب شدند. قانون کلی در پژوهش کیفی آن است که نمونه‌گیری تا اشباع نظری ادامه یابد، جایی که از نمونه جدید، اطلاعات و یا دیدگاه جدیدی قابل دستیابی نیست (پاک‌گوهر و خلیلی، ۱۴۰۰: ۲۸)؛ بر این اساس، در این تحقیق با انجام ۴۵ مصاحبه، اشباع نظری حاصل شد.

برای تکمیل داده‌ها علاوه بر مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختارمند؛ از روش‌های تکمیلی مانند مطالعه مدارک و اسناد کتابخانه‌ای و آمار و اطلاعات استانی نیز بهره گرفته شد. مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، ترکیبی از مصاحبه‌های ساختاریافته و بدون ساختار می‌باشد. در مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته بسته به آن چه مصاحبه‌شونده پاسخ می‌دهد، مصاحبه‌کننده می‌تواند پرسش‌های جدید را به‌طور خودجوش مطرح کند. مصاحبه نیمه‌ساختاریافته از پرکاربردترین روش‌های جمع‌آوری داده‌ها در پژوهش‌های کیفی می‌باشد. از دلایل این کاربرد می‌توان به طرق مختلف تجزیه و تحلیل داده‌های

این روش مصاحبه و ساده‌تر بودن انجام آن نسبت به سایر روش‌های جمع‌آوری داده‌های کیفی اشاره کرد. افزون بر این، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته فرصت شنیدن صحبت شرکت‌کننده را درمورد جنبه خاصی از زندگی یا تجربه خود، برای پژوهشگر فراهم می‌کند. پرسش‌های مطرح شده توسط پژوهشگر محرک و مشوق شرکت‌کننده برای صحبت کردن است (نظری، ۱۴۰۱: ۱۶۳-۱۶۴). در این پژوهش در مصاحبه‌ها به این سؤال پاسخ داده شد که علل و اثرات مهاجرت در استان یزد کدام است؟

در دهه ۱۹۸۰م. «گوبا» و «لینکلن»، از مفهوم قابلیت اعتماد برای جایگزینی روایی و پایایی پژوهش‌های کیفی استفاده کردند که مجموعه‌ای از معیارها شامل: قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت سازگاری یا اطمینان و بی‌طرفی یا قابلیت تأیید می‌باشد. آزمون قابلیت اعتماد برای اطمینان از پایایی پژوهش کیفی ضروری است. برای تأیید دقت علمی پژوهش‌های کیفی با استفاده از مفهوم قابلیت اعتماد، راهبردهای مختلفی از قبیل: ردیابی حسابرسی گونه، بازبینی در زمان کدگذاری، طبقه‌بندی یا تأیید نتایج با مراجعه به آزمودنی‌ها، تأیید همکاران پژوهشی، تحلیل مورد کیفی، تأیید ساختاری و کفایت منابع مورد ارجاع به‌کار می‌رود (اکبری، ۱۳۹۷: ۳۱-۳۳). در این پژوهش با استفاده از بازبینی در زمان کدگذاری و تأیید همکاران پژوهشی و نیز با به‌کارگیری روش‌های مختلف هنگام جمع‌آوری داده‌ها از قبیل: بررسی اسناد و مدارک، مصاحبه، تهیه عکس و فیلم و ضبط صدا از روایی و پایایی داده‌ها اطمینان حاصل شد.

جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت هم‌زمان انجام شد. پس از تکمیل مصاحبه، مصاحبه‌های ضبط‌شده توسط محقق چندین بار شنیده و یادداشت‌برداری شد و استخراج مفاهیم اصلی انجام گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از سه مرحله کدگذاری شامل: کدگذاری باز (خود جملات افراد مصاحبه‌شده)، کدگذاری محوری (مقوله‌ها به صورت یک شبکه) کدگذاری انتخابی (ترکیب دوباره کدگذاری) بهره گرفته شد.

در مرحله اول یا کدگذاری باز، محقق به بررسی متون، دست‌نوشته‌ها، یادداشت‌ها و اسناد) به منظور دریافت مفاهیم مکنون در اطلاعات می‌پردازد. محقق، با استفاده از رهیافت مقایسه‌های ثابت، تلاش می‌کند تا مفاهیم را اشباع سازد. وی به دنبال مواردی است تا مفاهیم را بازنمایی کند و تا هنگامی که اطلاعات جدیدی پیدا نشود به این کار ادامه می‌دهد. این مفاهیم دربردارنده زیرمقولات یا مفاهیمی است که آن‌ها را ذخایر نامند که نمایانگر رویکردهای متعدد درباره زیرمقولات هستند. در این مرحله، تقلیل داده‌ها انجام می‌شود. کدبندی باز می‌تواند سطر به سطر باشد؛ به طوری که

به هریک از سطرها یا جملات مفهوم یا کدی الصاق می‌شود. این کد یا مفهوم باید حداکثر فضای مفهومی و معنایی آن‌ها را پر کند؛ در این مرحله، تمام اطلاعات کدگذاری می‌شوند. پس از استخراج مجموعه‌ای از مفاهیم (کدهای اولیه)، مفاهیم مشترک براساس مقایسه‌های ثابت (شباهت و تفاوت) در قالب مقولات عمده دسته‌بندی می‌شوند که این مرحله، «کدگذاری محوری» نامیده می‌شود؛ سپس مقولات عمده براساس ابعاد شرایطی، تعاملی/ فرآیندی و پیامدی دسته‌بندی و در یک خط داستان به یک دیگر مرتبط می‌شوند. لازم است خط داستان مقولات عمده را به طور منطقی و تحلیلی به دنبال هم و فهرست‌وار توضیح دهد و ارتباطی یک‌سویه و سپس دوسویه بین آن‌ها ایجاد کند. این فرآیند با کمک به تنظیم تحلیلی و منطقی داده‌ها، زمینه را برای کدگذاری گزینشی و استخراج مقوله هسته فراهم می‌کند. با اتمام خط داستان، مقوله محوری یا هسته و یا پدیده محوری استخراج می‌شود. در این مرحله، محقق شرایط تأثیرگذار بر این پدیده مرکزی، راهبردهای مطرح شده در این پدیده، بستر و شرایط متداخل‌کننده‌ای که این شرایط را به وجود می‌آورند، و پیامدهای انجام دادن این راهبردها را در قالب الگوی معنایی ترسیم می‌کند؛ این مرحله را «کدگذاری گزینشی» می‌نامند. در این مرحله، محقق یک مدل پارادایمی یا نظری ارائه می‌دهد که در آن روابط متقابل این مقولات محوری به تصویر کشیده می‌شود (طیبی ابوالحسنی، ۱۳۹۸: ۷۸-۷۹).

۴. یافته‌های پژوهش

براساس مصاحبه‌های انجام‌شده، وضعیت مهاجرت استان یزد به دو صورت مهاجرپذیری و مهاجرفرستی بوده است. از مهاجرپذیری استان سه مقوله اصلی شامل: مهاجرت از روستا به شهر، مهاجرت کارگران غیرماهر غیر بومی، مهاجرت اتباع خارجی و از مهاجر فرستی استان، یک مقوله اصلی مهاجرت نخبگان به دست آمد که همراه با تعداد مفاهیم و مقوله‌های فرعی استخراج شده در جدول ۱، نشان داده شده است. همان‌طور که ذکر شد، تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها در سه مرحله انجام شد؛ در مرحله اول، مصاحبه‌های ضبط‌شده به طور مکرر توسط پژوهشگر شنیده و یادداشت برداری شد. بر این اساس، دقیقاً جملات افراد مصاحبه‌شده، یادداشت و از آن‌ها مفاهیم اصلی (کوچک‌ترین واحد تجزیه داده‌ها) استخراج شد (کدگذاری باز). در مقوله اصلی مهاجرت از روستا به شهر، ۱۴ مفهوم استخراج شد؛ در جدول ۲، نتایج کدگذاری اولیه و مفاهیم استخراج‌شده مقوله اصلی مهاجرت جوانان از روستا به شهر نشان داده شده است.

جدول ۱: تعداد مقوله اصلی، مقوله فرعی و مفاهیم استخراج شده از مهاجرت در استان یزد (نگارندگان، ۱۴۰۳).
Tab. 1: The number of the main category, subcategory, and concepts extracted from migration in Yazd province (Authors, 2023).

عنوان	نوع مهاجرت	مقوله اصلی	تعداد مفاهیم استخراج شده	تعداد مقوله فرعی استخراج شده
مهاجرپذیری	مهاجرت‌های درون استانی	مهاجرت از روستا به شهر	۱۴	۳
	مهاجرت از خارج به داخل استان	مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی	۹	۲
		مهاجرت اتباع خارجی	۲۹	۴
مهاجرفرستی	مهاجرت به خارج از استان	مهاجرت نخبگان	۳۷	۵

در مرحله کدگذاری باز در مقوله اصلی مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی، ۹ مفهوم استخراج شد که این نتایج در جدول ۳، ارائه شده است. از کدگذاری باز در مقوله اصلی مهاجرت اتباع خارجی، ۲۹ مفهوم استخراج شده نتایج کدگذاری اولیه و مفاهیم استخراج شده مقوله اصلی مهاجرت اتباع خارجی در جدول ۴ نشان داده شده است.

در مقوله اصلی مهاجرت نخبگان از استان با انجام کدگذاری باز، ۳۷ مفهوم استخراج شد که این نتایج در جدول ۵، قابل مشاهده است. یکی از مقولات اصلی که از مفاهیم استخراج شده از مصاحبه‌ها به دست آمد، مقوله اصلی مهاجرت روستا به شهر بود که با سه مقوله فرعی ۱. مدیریت و برنامه‌ریزی در ارتباط با مهاجرین، ۲. مسأله اشتغال و معیشت در روستاها، و ۳. تأثیرات ناشی از مهاجرت روستایی بر شهرها، پیوند داشت. مقوله اصلی، مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط به آن‌ها در جدول ۶، ارائه شده است.

ارتباط مقوله اصلی «مهاجرت روستا به شهر» با مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط در شکل ۱، ارائه شده است.

مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی مقوله اصلی دیگری از مهاجرت در استان یزد بود. مقوله‌های فرعی مرتبط با این مقوله عبارت بودند از: ۱. بسترسازی نامناسب توسعه استان، ۲- تأثیرات حضور نیروی غیربومی غیرماهر، که با پیوندهای اصلی و فرعی که در جدول ۷، به طور خلاصه ارائه شده است، مطرح شدند.

در شکل ۲، ارتباط مقوله اصلی «مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی» با مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط ارائه شده است.

مقوله اصلی دیگر با عنوان مهاجرت اتباع خارجی نام‌گذاری شد که دربرگیرنده

جدول ۲: کدگذاری باز و مفاهیم استخراج شده مقوله اصلی مهاجرت از روستا به شهر (نگارندگان، ۱۴۰۲).
 Tab. 2: Open coding and extracted concepts of the main category of migration of village to city (Authors, 2023).

مهاجرت جوانان از روستا به شهر (کدگذاری باز)		
ردیف	عبارات	مفاهیم
۱	روستا مکانی است که عده‌ای دورهم جمع‌شدن برای رونق بخشیدن به اقتصاد کشاورزی و دارای منابع آبی هستند. در زمان حال که روستاها با کمبود آب مواجه است نیاز به آمایش سرزمین دارد. جوانان روستایی اگر ببینند که در روستا زمینه کاری فراهم است هرگز به شهر مهاجرت نمی‌کنند.	مهاجرت جوانان از روستا به شهر به دلیل کمبود فرصت‌های شغلی فقدان برنامه‌ریزی برای آمایش استان
۲	درصد جمعیت روستایی استان یزد کم است و اکثراً افراد مسن را تشکیل می‌دهد که نمی‌توانند خود را با شرایط و سبک زندگی در شهر وفق دهند. لذا جوانان روستایی به دلیل شرایط نامساعد اقلیمی (بدی آب و هوا) و کمبود آب و نیز امکانات نمی‌توانند فرصت‌های شغلی مناسب را داشته باشند.	عدم وجود فرصت‌های شغلی مناسب برای جوانان روستایی
۳	از مشکلات مهاجرت روستائیان افزایش نرخ مسکن در شهرها بود. دومین مورد ایجاد اشتغال کاذب برای شهرها، مورد بعدی مشکلات اخلاقی ناشی از اختلافات فرهنگی بود.	افزایش نرخ مسکن در شهر ایجاد اشتغال کاذب برای شهرها مشکلات اخلاقی ناشی از اختلافات فرهنگی
۴	افرادی که از روستا آمده‌اند فرصت‌های شغلی جوانان شهر را اشغال کردند.	اشغال کردن فرصت‌های شغلی در شهرها توسط جوانان روستایی تهدید فرصت شغلی شهرنشینان
۵	من اعتقاد بر این است که اگر یک فردی تولنایی دارد که در یک شهر خدمت کند نباید در یک روستا بماند. اگر تولنایی دارد که در استان فعالیت کند نباید در شهر بماند و اگر توانایی دارد که در کشور فعالیت کند نباید بگذریم در استان بماند. و از طرفی اگر کسی توانایی ندارد که در شهر فعالیت کند نباید بذاریم که به شهر بیاید. نه این که او را محروم کنیم. باید ساز و کاری بهش بدهیم که خودش بداند موفقیتش در کجا.	عدم اشتغال افراد در سطح شهر و روستا متناسب با مهارت و توانایی آن‌ها
۶	جوانان وقتی از شهری به روستایی وارد می‌شوند یک شرایطی باید باشد که جوان مهاجرت کند. شرایطی مانند عدم شغل مناسب یا درآمد کافی.	عدم وجود شغل مناسب برای جوانان روستایی ناکافی بودن درآمد در روستا
۷	وقتی جوانان از روستا به شهر وارد می‌شوند سرمایه‌های روستا بدون استفاده باقی می‌ماند و در شهرها مجبور به حاشیه‌نشینی می‌شوند و کار شهر را مختل می‌کنند.	حاشیه‌نشینی در شهرها بلااستفاده ماندن سرمایه‌ها در روستاها
۸	خود مردم باید زیرساخت‌های شغل را در همان روستا ایجاد کنند مثل ایجاد زمینه گردشگری در روستا	فقدان روحیه خلاق در روستائیان جهت بهره‌وری از پتانسیل‌ها و فراهم آوردن زیرساخت‌های اشتغال (ورود بخش خصوصی به اشتغال زایی در روستا)

جدول ۳: کدگذاری باز و مفاهیم استخراج شده مقوله اصلی مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Tab. 3: Open coding and extracted concepts of the main category of migration of unskilled non-native laborers (Authors, 2023).

مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی (کدگذاری باز)		
مفاهیم	عبارات	ردیف
دانش محور نبودن صنایع تأثیر منفی فرهنگی مهاجران غیرماهر	مشکل ما این است که در صنعت ما کارگر ساده می‌خواهیم و دانش محور نیست. وقتی نگاه دانش‌بنیاد به صنعت و کشاورزی و ... نداشته باشیم کار برای افراد ماهر نداریم پس افراد ماهر مهاجرت می‌کند و افراد غیرماهر به استان وارد می‌شود و فرهنگ آن‌ها جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد و آسیب اجتماعی است.	۱
تأثیرات فرهنگی سو مهاجرت افغانه و کارگران غیرماهر به استان افزایش شمار زندانیان غیربومی	مهاجرت کارگران غیرماهر به‌خصوص افغانه، تأثیرات فرهنگی نیز در پی دارد. مانند بزهکاری، به نحوی که درصد بالایی از آمار زندانیان استان را افراد غیربومی تشکیل می‌دهند.	۲
مهاجرپذیری روند مهاجرت نامتعادل در استان	بررسی تعداد مهاجرت صورت گرفته در دهه ۹۰ نشان می‌دهد حدود ۲۴ هزار نفر از استان خارج و جمعیتی حدود ۵۰ هزار نفر به استان وارد شده‌اند.	۳
ورود مهاجر کارگری به صورت مجرد به استان اختلاف شاخص تعداد نیروی انسانی مرد به زن در سطح استان ناشی از مهاجرت	در ارتباط با آسیب‌های ناشی از حضور جویندگان کار غیربومی در استان، بررسی دقیق این موضوع نشان می‌دهد که به دلیل ورود مهاجر کارگری به صورت مجردی به استان، شاخص نسبت مرد به زن در استان با نسبت ۱۰۹مرد به ۱۰۰ زن در کل جمعیت و نزدیک به ۱۱۲مرد به ۱۰۰ زن در جمعیت فعال استان (۶۴-۱۵ سال)، را منجر شده که این افزایش نسبت جنسی و نسبت جنسی جمعیت فعال، اختلاف قابل‌توجهی با میزان استاندارد آن (متوسط ۱۰۴ مرد به ۱۰۰ زن در کشور) پیدا نموده و استان یزد بعد از استان بوشهر در جایگاه دوم قرار دارد از لحاظ نسبت جنسی.	۴
افزایش زندانیان غیربومی در سطح استان	رشد مهاجرت و سرازیر شدن افراد غیربومی برای کسب و کار به استان، موجب افزایش آسیب‌های اجتماعی در استان می‌شود، آمارهای موجود نشان می‌دهد ۶۴ درصد زندانیان استان غیربومی هستند.	۵
سهم پایین جامعه کارگری در یزد حجم بالای تعداد واحدهای صنعتی	آمارها حاکی از آن است که فقط ۲۵ درصد جامعه کارگری یزد، بومی است که با توجه به حجم بالای تعداد واحدهای صنعتی و جامعه خاص فرهنگی اجتماعی استان یزد، بحران‌های اجتماعی موجود در استان نقش اول را ایفا می‌کنند. (تأثیر منفی فرهنگی مهاجران غیرماهر) (آسیب اجتماعی)	۶
شکل‌گیری شغل‌های کاذب-تغییر سیمای شهری ناشی شگل‌گیری از شغل‌های کاذب در سطح شهر	در شهر یزد طی سال‌های اخیر شغل‌های غیررسمی مانند دست‌فروشی‌ها در اطراف میادین و برخی مکان‌ها شکل گرفته است که اکثراً مهاجر می‌باشند.	۷

جدول ۴: کدگذاری باز و مفاهیم استخراج شده مقوله اصلی مهاجرت اتباع خارجی (نگارندگان، ۱۴۰۲).
Tab. 4: Open coding and extracted concepts of the main category of migration of foreign nationals (Authors, 2023).

مهاجرت اتباع خارجی (کدگذاری باز)		
ردیف	عبارات	مفاهیم
۱	حضور اتباع خارجه مثل افغانی‌ها و پاکستانی‌ها هم فرصت است هم تهدید. فرصت است چون می‌توانیم از دو جنبه از آن‌ها در استان استفاده کنیم. یکی از نیروی کارشان یکی از فرصت‌های سرمایه‌گذاری آن‌ها.	کارکردهای مثبت و منفی اتباع افغانی و پاکستانی فقدان بهره‌گیری از پتانسیل‌های افغانه
۲	فرصت‌های سرمایه‌گذاری از آن‌ها نخواستیم چون کار پیدی برای ما سخت است و آن‌ها را به افغان‌ها واگذار می‌کنیم. در صورتی‌که در روسیه و آلمان بسیاری از تجار افغان‌ها هستند. این‌که ما فکر می‌کنیم آن‌ها فقط در زمینه آسیب‌های اجتماعی حضور پیدا می‌کنند، این اشتباه است. ما باید آن‌ها را هدایت کنیم.	نبود زمینه سرمایه‌گذاری از طریق هدایت درست افغانه
۳	مثلاً کارخانه‌ای به‌دست یک افغانی بدهیم و بخواهیم نصف نیروها را از افغانی‌ها و نصف نیروها را از ایرانی‌ها استخدام کند که این مسأله باعث می‌شود هم نظارت بر افغانی‌ها بیشتر شود هم آسیب اجتماعی به‌وجود	بی‌اعتمادی به افغانه ضرورت کنترل اجتماعی از طریق رویکرد جذب و همگون‌سازی
۴	تعداد افغانی‌هایی که با مجوز وارد کشور شدند تقریباً ۵۷۰۰۰ نفر است و حدود دو برابر آن بدون مجوز وارد کشور شدند.	ورود بدون مجوز افغانه
۵	پس یکی از راهکارها، سرمایه‌گذاری در حوزه منابع انسانی و حوزه منابع اقتصادی برای جوامع افغانی و پاکستانی‌ها است و نباید زمینه تکدی‌گری را ایجاد کنیم.	فقدان سرمایه‌گذاری برای افغانه
۶	پس ما باید عزم جدی داشته باشیم در حوزه برنامه‌ریزی برای سرمایه‌گذاری اتباع بیگانه، مشخص کردن رشته و تخصص‌های تحصیلی‌شان و برنامه‌ریزی برای به‌کارگیری در مشاغل متناسب و مناسب.	ضرورت مدیریت جامع نیروی انسانی برای اتباع نگرش منفی به افغانه
۷	برنامه‌ریزی برای مجاز کردن برخی از فعالیت‌ها برای شهروندان مجاز افغانه.	ارتقای سطح پذیرش اجتماعی اتباع عدم برنامه‌ریزی بری اشتغال افغانه
۸	چه‌طور کشوری مثل آمریکا افغان‌ها را جذب می‌کند و از شون بهره‌برداری می‌کند ولی ما نمی‌توانیم. البته ما هم می‌توانیم از مغزهای برجسته دنیا استفاده کنیم.	فقدان بهره‌گیری از پتانسیل‌های افغانه
۹	همان‌طورکه ممکن است یک ایرانی به آمریکا برود یک آمریکایی هم می‌تواند به ایران بیاید؛ و این دلیل نمی‌شود که آن‌ها آسیب هستند. اصل این است که ما مغزهای متفکر را شناسایی کنیم و از آن‌ها استفاده کنیم.	شناسایی مغزهای متفکر از بین مهاجرین
۱۰	در حوزه کشورهای عربی که رشد آن‌ها به ۵۰ سال هم نمی‌رسد در یک مدرسه ۱۸ ملیت مختلف در کنار هم درس می‌خوانند و هیچ مشکلی ندارند. چه‌طور ما نمی‌توانیم به یک ملیت کنار بیایم.	ضرورت رویکرد ادغام فرهنگی نگرش منفی به افغانه
۱۱	البته صرف‌نظر از مشکلاتی که آن‌ها ایجاد می‌کنند؛ مثلاً در زمینه بهداشت و اشتغال ... من این موضوعات را قبول دارم و نمی‌خواهیم بگوییم که یک‌طرفه قضاوت می‌کنم.	اثرات منفی اتباع بر حوزه‌های مختلف

۱۲	مدیر زمانی موفق است که قدرت دیگران را به قدرت خودش اضافه کند. پس من زمانی موفقم که بتوانم آن‌ها را شناسایی کنم، جذب کنم، بهره‌برداری کنم. فقط به این نگاه نکنم که آن‌ها چهارتا ولگرد خیابانی دارند. باید ولگردها را مهار کنم و افراد خوب را جذب و بهره‌برداری کنم. چه بسا مغزهایی در بین افغان‌ها هستند که شناسایی نشده‌اند و یا برای ما اهمیتی ندارند.	فقدان بهره‌گیری از پتانسیل‌های افغانه نگرش منفی به افغانه
۱۳	ما موظف هستیم که کودکان افغانی را در مدارس ثبت‌نام کنیم چون طبق قانون یونسکو هیچ کشوری حق ندارد کودکی را از تحصیل منع کند.	فقدان ایجاد زمینه تحصیل افغانه
۱۴	خیلی از کشورها روی این مسأله مانور می‌دهند. اما ایران که بیشترین مهاجرین افغانی را دارد کمترین بهره‌برداری را از این افراد انجام می‌دهد. و ما فقط به چشم آسیب به آن‌ها نگاه می‌کنیم که شاید این موضوع به گذشته برمی‌گردد که آن‌ها چهره‌های خوبی برای ما نداشتند.	نگرش منفی به افغانه
۱۵	مهاجرین افغانی دارای مجوز، الان آسیب است و می‌تواند به فرصت تبدیل شود نحوه برخورد ما و ورود آن‌ها به کشور نوعی آسیب می‌باشد.	حضور افغانه به‌عنوان یک فرصت
۱۶	ورود اتباع خارجی صرف‌نظر از این که آن‌ها افغانی هستند یا پاکستانی و یا حتی ورود افراد از دیگر استان‌ها به استان ما تأثیرگذار است. تأثیر آن از دو جنبه است که به نظر می‌رسد آسیب‌ها و چالش‌های آن بیشتر از تأثیرات مثبتش است.	اکنون تهدید مهاجران بیشتر از فرصتشان است
۱۷	آسیب‌هایی که بر روی استان می‌گذارد می‌تواند آسیب‌های فرهنگی، اقتصادی و بعضاً سیاسی باشد و به‌طور کلی موانع توسعه استان را فراهم می‌کند.	اکنون تهدیدی برای توسعه
۱۸	زمانی ما متخصص داشتیم و تولیدات زیاد صورت می‌گرفت و ما دنبال نیروی کار بودیم و اتباع خارجی یک فرصت به حساب می‌آمد، ولی در حال حاضر که زیرساخت‌ها فراهم نیست وجود اتباع بیشتر جنبه منفی دارد.	اثرات منفی بیکاری اتباع
۱۹	ما باید جلوی اشتغال اتباع خارجی را بگیریم که به سادگی نیست. پس اول باید زمینه را برای اشتغال بومی فراهم آوریم و باید فرهنگ‌سازی شود که فردی که لیسانس دارد حاضر باشد کار یدی انجام دهد و کسر شأن نداند و زمان کار افزایش یابد.	عدم تمایل افراد بومی به اشتغال در کارهای یدی فراهم نبودن بستر اشتغال افراد بومی بالا بودن میزان اشتغال افغانه
۲۰	مردم استان حاضر نمی‌شوند اتباع خارجی را به کار بگیرند چون به این موضوع واقف می‌شوند که آسیب‌های آن‌ها بیشتر از منافعی است. باید افراد با کاری که می‌کنند ارضا شوند و این فرهنگ از بین برود که فردی که تحصیلات عالی دارد، نباید مکانیک شود.	عدم تمایل افراد بومی به اشتغال در کارهای یدی
۲۱	یکی دیگر از مشکلات استان وجود اتباع خارجی است. ولی اگر این اتباع از استان خارج شوند کارهای یدی سخت می‌خواهد.	عدم تمایل افراد بومی به اشتغال در کارهای یدی
۲۲	اتباع خارجی عمده بازار ما را گرفته‌اند که باید به فکر اساسی برای آن بشود. جوانان استان باید هدایت شوند	بالا بودن سهم حضور افغانه در بازار کار برنامه‌ریزی شغلی برای جوانان بومی
۲۳	ورد افغانه در حال حاضر چالش نیست، ولی در آینده می‌تواند به عنوان چالش مطرح باشد؛ به عنوان مثال، اگر افغانه مشغول به کار شوند چالش نیست متأسفانه چون این اتفاق نمی‌افتد و در حال حاضر بسیاری از مشاغل کلیدی آزاد در استان را افغانه اشغال کرده اند (مثل مشاغل مرتبط با ضایعات) پس به عنوان یک چالش به مرور زمان می‌تواند مطرح شود.	بالا بودن سهم حضور افغانه در بازار کار چالش قدرت یافتن یک اقلیت مطرود در بازار کار انحصاری کردن مشاغل

تخصیص مشاغل خاص برای افغانه از سوی دولت	دولت برای اتباع خارجی یک‌سری مشاغل خاص پیش‌بینی کرده است که افراد فقط در این گونه مشاغل می‌توانند مشغول باشند؛ در واقع این مشاغل در قالب گروه‌های چهارگانه هم‌چون کار در کوره‌های آجرپزی، سنگ بری، مشاغل ساختمانی، کشاورزی و به طور کلی مشاغلی که نیازمند دانش و مهارت خاصی نیستند دسته‌بندی شده اند.	۲۴
تغییر فرهنگ کار توسط افغانه	افغانی‌ها فقط می‌توانند در گروه‌های چهارگانه مشغول کار شوند در غیر این صورت کارفرما آن‌ها جریمه می‌شود. پس آن‌ها در دراز مدت بر توسعه منابع انسانی تأثیرگذار بوده‌اند؛ به‌صورتی که فرهنگ کار جامعه را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند؛ چراکه در حدود ۳۰ تا ۳۵ سال گذشته که اتباع افغانی در استان حضور نداشتند تمامی مشاغل از جمله کشاورزی مشاغل ساختمانی و غیره توسط خود ایرانی‌ها صورت می‌گرفت، ولی با آمدن افغانه شرایط دگرگون شد، به‌گونه‌ای در حال حاضر ایرانی‌ها انجام چنین کارهایی را در شأن خود نمی‌دانند و چنین مشاغلی را مختص افغانی‌ها می‌دانند.	۲۵
تأثیر سو افغان‌ها بر فرهنگ کار جامعه در درازمدت	افغانه شاید در حال حاضر خطر نداشته باشند، ولی در راستای فرهنگی تأثیر گذاشته‌اند.	۲۶
فقدان مدیریت صحیح افغانه سرمایه‌گذاری روی اتباع خارجی	اگر بتوانیم ورود و حضور این قشر را مدیریت کنیم خود این امر می‌تواند حتی موجب رشد اقتصادی نیز بشود، چه‌بسا بسیاری از کشورهای دنیا نیز از این پتانسیل به عنوان نیروی بالفعل برای سرمایه‌گذاری استفاده کرده‌اند؛ به‌عنوان مثال، در کشورهایی مانند آلمان و روسیه یک‌سری بازارهای خاصی در دست اتباع خارجی است و زمینه سرمایه‌گذاری‌های خاصی فراهم آمده است.	۲۷
فقدان مدیریت صحیح افغانه اشتغال غیررسمی افغانه ضرورت کنترل اجتماعی از طریق رویکرد جذب و همگون‌سازی	با توجه به شرایط کنونی در استان، می‌توان گفت که در بخش ضایعات که تقریباً در انحصار افغانه است می‌توان با مدیریت صحیح افغانه رو به‌طور رسمی مشغول به‌کار کرد که این امر موجب می‌شود هم از نیروی انسانی استفاده کرد و هم این‌که کار نظارت بر آن‌ها را آسان‌تر می‌کند. افزایش تعداد دانش‌آموزان افغانه در مقطع تحصیلی ابتدایی در سال جاری که حاکی از حضور تعداد زیادی مهاجر در سطح استان می‌باشد؛ و هزینه‌ای که بر آموزش و پرورش جهت آموزش این تعداد دانش‌آموز غیرایرانی تحمیل می‌شود و تأثیرات حضور آن‌ها طی سال‌های بعد دارای اهمیت می‌باشد و برنامه‌ریزان و مدیران می‌بایست توجه ویژه‌ای به این امر داشته باشند.	۲۸

۴ مقوله فرعی با عناوین: ۱- تأثیرات اجتماعی و فرهنگی حضور اتباع، ۲- ضعف مدیریتی در حوزه افغانه، ۳- بسترسازی ناکارآمد در زمینه تحصیل اتباع خارجی، و ۴- ضعف زیرساختی در زمینه ایجاد اشتغال اتباع خارجی شد. مقوله اصلی، مقوله‌های فرعی، مفاهیم مربوط به آن‌ها در جدول ۸، ارائه شده است. ارتباط مقوله اصلی «مهاجرت اتباع خارجی» با مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط در شکل ۳، به تصویر کشیده شده است.

جدول ۵: کدگذاری باز و مفاهیم استخراج شده مقوله اصلی مهاجرت نخبگان (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Tab. 5: Open coding and extracted concepts of the main category of migration of ellites (Authors, 2023).

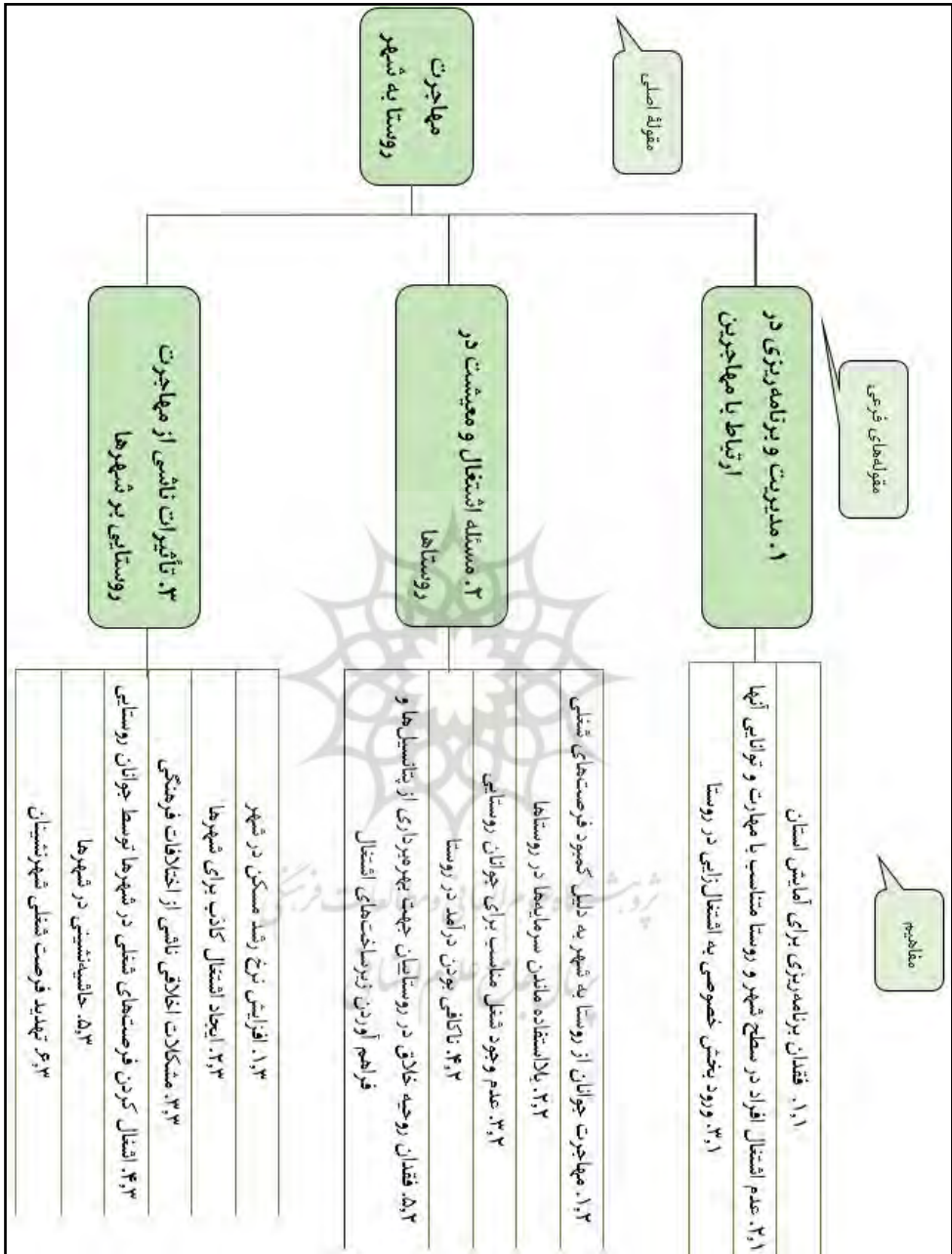
مهاجرت نخبگان (کدگذاری باز)		
ردیف	عبارات	مفاهیم
۱	یک فرهنگ بدی که در یزد وجود دارد، این است که چشم دیدن ترقی و پیشرفت هم را ندارند و این باعث می‌شود که شرایط خوب تحصیلی و کاری را برای افراد با استعداد ایجاد نمی‌کنند که این خود باعث پدیده فرار مغزها می‌شود.	تنگ نظری نسبت به پیشرفت یک‌دیگر مناسب نبودن شرایط حفظ و نگهداری نخبگان در استان
۲	یکی از راهکارها این است که به آن‌ها فرصت داده شود. زیرساخت‌ها را متناسب با مهارت‌ها و تبحر پروری انجام نداده‌ایم.	مناسب نبودن شرایط حفظ و نگهداری نخبگان در استان نیود زیرساخت مناسب جهت اشتغال نخبگان
۳	مهاجرت نخبگان باعث کاهش توان رقابتی استان می‌شود.	کاهش توان رقابتی استان با مهاجرت نخبگان
۴	صنایع ما صنایع منبع پایه هستند و دانش‌بنیان نیستند، یعنی متکی به دانش روز نیستند و صنایع کاربر هستند که نیروی انسانی آن کارگر ساده است و این باعث می‌شود، نخبگان ما مهاجرت کنند و براساس آخرین آمار استان یزد بالاترین آمار مهاجرت نخبگان را داراست.	دانش‌بنیان نبودن صنایع استان
۵	برای جلوگیری از مهاجرت نخبگان باید یکسری مشوق‌هایی مثل در نظر گرفتن درآمد مناسب، معافیت‌های مالیاتی و معافیت‌های بیمه‌ای در جهت تاسیس شرکت‌های خصوصی و دانش‌بنیان، در نظر گرفتن سهمیه‌های استخدامی ایجاد شود.	پایین بودن میزان معافیت‌های مالیاتی و بیمه‌ای شرکت‌های خصوصی و یا دانش‌بنیان عدم وجود تسهیلات برای نخبگان نیود درآمد پایدار و مناسب برای نخبگان
۶	راهکار جلوگیری از فرار نخبگان، رشد و توسعه استان از طریق تبدیل صنایع منبع مینا به دانش مینا استفاده از ماشین‌آلات به‌روز و فناوری‌های نوین، قدیمی بودن ماشین‌آلات که این باعث می‌شود یک کارگر ساده و غیرماهر هم بتواند از آن استفاده کند، درحالی‌که اگر این صنایع مبتنی بر دانش روز باشند نیازمند نیروهای متخصص است.	دانش محور نبودن صنایع قدیمی بودن ماشین‌آلات و پایین بودن میزان فناوری‌های نوین و تکنولوژی‌ها
۷	متأسفانه شرایط استان یزد از منظر نگهداری نخبگان مناسب نیست. عواملی چون وجود روابط خویشاوندی و غیره مانع از حفظ نخبگان استانی می‌شود.	رابطه‌گرایی و قوم‌گرایی-عدم شایسته‌سالاری
۸	باید انگیزه‌هایی را برای مدیران و کارگزاران ایجاد کنیم که مغزهای متفکر را به آموزش و پرورش معرفی کنند و آموزش و پرورش هم به مراجع بالاتر ارجاع دهد. سیستم جامعی برای نخبگان وجود ندارد، همین‌طور سلسله‌مراتب ادامه یابد تا فردی به عنوان مغز متفکر معرفی شود و در نقطه‌ای که به آن‌ها نیاز داریم استفاده کنیم.	ناشناخته بودن نخبگان نیود سامانه مدون اطلاعاتی از تمامی نخبگان
۹	حوزه استانداردی با حوزه صنعت باید وارد جریان شود. درصدی از استخدام‌ها را به نخبگان اختصاص دهند. نخبگان نباید دغدغه اشتغال داشته باشند.	وجود دغدغه اشتغال در میان نخبگان
۱۰	امکانات تخصصی شغلی را باید باشد که نخبه علمی احساس نکند که علمش بیهوده هدر می‌رود.	احساس بیهودگی و عدم تأثیرگذاری در جامعه
۱۱	الان بازار کار هیچ رشته‌ای خوب نیست و عدم هماهنگی بین اشتغال و آموزش وجود دارد. آموزش را باید به سمتی ببریم که علاقه و تخصص افراد آنجاست. نقش خانواده و مدرسه در این زمینه مهم است.	عدم هماهنگی بین اشتغال و آموزش فقدان هدایت آموزش به سمت علاقه‌مندی‌های افراد

<p>عدم تعریف درست از نخبه و شرایط احراز نخبگی</p>	<p>یکسری شاخص تعریف کردن به عنوان ملاک تعیین نخبه، که شاخص نیاز به اصلاح دارد. نخبه کسی هست که براساس توانایی‌هاش اثرگذار باشد. اگر در شاخص هم رتبه خوبی داشته باشه اما اثرگذار نباشه این نخبه نیست.</p>	<p>۱۲</p>
<p>مشخص نبودن محدوده نخبه و دایره نخبگی</p>	<p>دایره و محدوده خوبی برای نخبگان مشخص نشده است. پس از مشخص شدن نخبه بودن چکار باید انجام بشه که از شهر یا کشور خارج نشوند؟ از اول ابتدایی تا فارغ التحصیلی نزدیک به ۵۰۰ میلیون هزینه شده برای یک شخص که پس از خروج از کشور سرمایه را از کشور خارج می‌کند. نخبه سرمایه اقتصادی مملکت است.</p>	<p>۱۳</p>
<p>ناکارآمدی سیاست حفظ نخبگان پایین بودن کیفیت و کمیت تسهیلات ارائه شده به نخبگان جذابیت تسهیلات دیگر کشورها به نخبگان</p>	<p>برای این که نخبگان از کشور خارج نشوند به آن‌ها تسهیلات می‌دهیم دیدگاه مادی و ساختاری از بالا به پایین، ولی ارائه تسهیلات، روشی ناکارآمد است؛ به مرور زمان ارائه تسهیلات دیگر جذابیتی نداره چون که در کشور دیگه تسهیلات بالاتری را ارائه می‌دهند.</p>	<p>۱۴</p>
<p>تنگ نظری و عدم ریسک تحویل مسئولیت به برخی از نخبگان باور فرهنگی غلط نسبت به نخبگان و دید ابزار به نخبگان</p>	<p>مشکل بعدی تعدادی از نخبگان تسهیلات دریافت نموده و سپس از ایران خارج شده است که این ناکارآمدی ارائه تسهیلات در حفظ نخبه است. تنگ نظری و عدم ریسک تحویل مسئولیت به برخی از نخبگان هم وجود داره. فلانی خیلی آدم تابی هست و رئیسش چون از اون می‌ترسه به اون پست نمیده که این به مشکل فرهنگی ما برمی‌گرده.</p>	<p>۱۵</p>
<p>عدم اثرگذاری نخبگان ضعیف بودن دایره اثرگذاری نخبگان سرخوردگی نخبگان</p>	<p>دایره اثرگذاری نخبگان خیلی ضعیف است و حرف آن‌ها مورد توجه قرار نمی‌گیرد و بی‌توجهی به نظرات نخبگان می‌شود، نه حرفی می‌زنند و نه کسی به آن گوش می‌کند؛ در نتیجه دچار سرخوردگی می‌شوند.</p>	<p>۱۶</p>
<p>دید ابزاری به نخبگان استان پایین سطح کارایی بنیاد نخبگان</p>	<p>از زمانی که بنیاد نخبگان تشکیل شده است به‌عنوان یک ابزار مورد استفاده قرار گرفته است. برای نشست‌ها، فیلم، دوربین و عکس برداری. نخبگان رانده شده‌اند از مشارکت در جامعه. بنیاد نخبگان آسیب‌های ساختاری بسیار مهمی دارند.</p>	<p>۱۷</p>
<p>وجود بروکراسی اداری در ارتباط با نخبگان</p>	<p>اسبب اصلی بنیاد: شکل‌گیری بروکراسی اداری در بنیاد است. راه سایر سازمان‌هایی که رفته‌اند را بنیاد هم رفته است.</p>	<p>۱۸</p>
<p>ناکارآمدی شاخص‌های تعریف نخبه احساس عدم اثرگذاری نخبگان محدود بودن دایره فعالیت نخبگان</p>	<p>لفظ نخبه را مشخص کردیم و از طرفی می‌ترسیم به یک شخص بگیم نخبه چون اثرگذاری برای‌مان نداشته‌اند، باید دایره فعالیت نخبگان را گسترده‌تر کنیم.</p>	<p>۱۹</p>
<p>اجتناب از نگاه سلبی و ایجابی در بحث نخبگان عدم تعریف درست از نخبه پایین بودن فرهنگ نخبگانی ناکارآمدی شاخص‌ها</p>	<p>فرهنگ نخبگانی یعنی نخبه‌پروری سیستماتیک جامع و سراسری باید در کشور شکل بگیرد. نباید بنیادی شکل بگیرد و به عده‌ای را جدا کنیم. همه افراد ما نخبه هستند. نخبه در شغل‌های مختلف زیاد داریم. فعالیت یک زن خانه‌دار. به‌جای این که یک بنیادی داشته باشیم و یکسری شاخص تعیین کنیم باید فرهنگ نخبگانی را گسترش بدیم.</p>	<p>۲۰</p>
<p>تعریف شاخص نخبگی در سایر بخش‌ها</p>	<p>باید به‌سری شاخص معرفی کرد و برای کل قشرهای مختلف مشخص کرد و مردم خودشان را به این شاخص‌ها برسانند تا باعث ایجاد انگیزش در افراد شود. تقسیم‌بندی نخبگان نخبه معلم، نخبه کارگر، و غیره</p>	<p>۲۱</p>

سیاست کلی از استان ابلاغ بشه به تمامی سازمان‌ها یکسری شاخص برای نخیه بودن تعریف کنند مشکل آن این بود. شاخص‌ها باید ارزشی باشند.	۲۲	نگاه ایجابی و سلبی ارزشی بودن شاخص‌ها
اساساً ما به‌جای جلوگیری از رفتن نخبگان از استان باید فضا را طوری طراحی کنیم که خود آن‌ها نروند. ما بیشتر با فرار دل‌ها و فقدان تعهد مواجه هستیم تا فرار مغزها.	۲۳	فقدان جذابیت‌ها برای حفظ نخبگان
پس می‌توان به شاخصی مانند سهولت فضای کسب و کار اشاره کرد. باید به فضای اشتغال و سهولت کار اضافه کرد.	۲۴	دشواری ایجاد فضای کسب و کار فقدان سهولت دسترسی برای ایجاد فضای کسب و کار
ما با این‌که ۲۲ساله رتبه اول کنکور را داریم هیچ سرمایه‌گذاری نمی‌کنیم و این دلیلی می‌شود که نخبگان یزدی از استان خارج شوند. این خلا چندین سال است که وجود دارد. یکی از راهکارها این است که تمام ارگان‌ها به هم لینک شوند و یک بانک اطلاعاتی را ایجاد کنند.	۲۵	فقدان سرمایه‌گذاری برای نخبگان یک بانک اطلاعاتی در رابطه با نخبگان

جدول ۶: مقوله اصلی مهاجرت روستا به شهر؛ مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط به آن‌ها (نگارندگان، ۱۴۰۲).
Tab. 6: The main category of migration of village to city; subcategories and their related concepts (Authors, 2023).

مفاهیم	مقوله‌های فرعی	مقوله اصلی
فقدان برنامه‌ریزی برای آمایش استان	مدیریت و برنامه‌ریزی در ارتباط با مهاجرین	مهاجرت روستا به شهر
عدم اشتغال افراد در سطح شهر و روستا متناسب با مهارت و توانایی آن‌ها		
ورود بخش خصوصی به اشتغال‌زایی در روستا	مسئله اشتغال و معیشت در روستاها	
مهاجرت جوانان از روستا به شهر به‌دلیل کمبود فرصت‌های شغلی		
بلااستفاده ماندن سرمایه‌ها در روستاها		
عدم وجود شغل مناسب برای جوانان روستایی		
ناکافی بودن درآمد در روستا		
فقدان روحیه خلاق در روستاییان جهت بهره‌برداری از پتانسیل‌ها و فراهم آوردن زیرساخت‌های اشتغال		
افزایش نرخ رشد مسکن در شهر	تأثیرات ناشی از مهاجرت روستایی بر شهرها	
ایجاد اشتغال کاذب برای شهرها		
مشکلات اخلاقی ناشی از اختلافات فرهنگی		
اشغال کردن فرصت‌های شغلی در شهرها توسط جوانان روستایی		
حاشیه‌نشینی در شهرها		
تهدید فرصت شغلی شهرنشینان		

شکل ۱: ارتباط مقوله اصلی «مهاجرت روستا به شهر» با مقوله‌های فرعی و مفاهیم (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Fig. 1: The connection of the main category “migration of village to city” with subcategories and concepts (Authors, 2023).

جدول ۷: مقوله اصلی مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی؛ مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط به آن‌ها (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Table 7: The main category of migration of unskilled non-native laborers; subcategories and their related concepts (Authors, 2023).

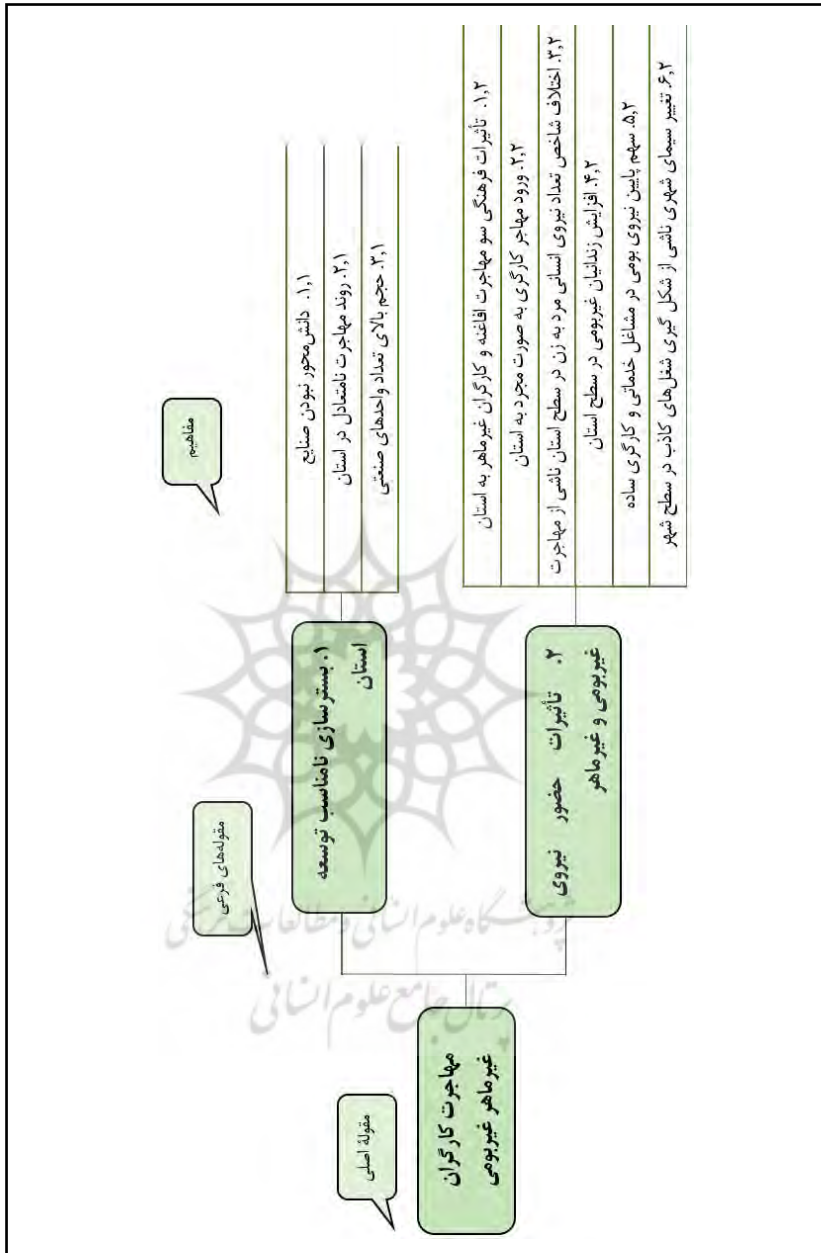
مفاهیم	مقوله‌های فرعی	مقوله اصلی
دانش‌محور نبودن صنایع	بسترسازی نامناسب توسعه استان	مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی
روند مهاجرت نامتعادل در استان		
حجم بالای تعداد واحدهای صنعتی	تأثیرات حضور نیروی غیربومی و غیرماهر	
تأثیرات فرهنگی سو مهاجرت افغانه و کارگران غیرماهر به استان		
ورود مهاجر کارگری به صورت مجرد به استان		
اختلاف شاخص تعداد نیروی انسانی مرد به زن در سطح استان ناشی از مهاجرت		
افزایش زندانیان غیربومی در سطح استان		
سهم پایین نیروی بومی در مشاغل خدماتی و کارگری ساده		
تغییر سیمای شهری ناشی از شکل‌گیری شغل‌های کاذب در سطح شهر		

درنهایت، مقوله اصلی «مهاجرت نخبگان» استخراج و مورد بررسی قرار گرفت؛ پنج مقوله فرعی بودند که به این مقوله مرتبط می‌شدند. مقوله محوری، مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط به آن‌ها در جدول ۹، ارائه شده است.

۱- دشواری فضای اشتغال نخبگان، ۲- ضعف آیین‌نامه و شاخص‌های تشخیص نخبگی، ۳- ضعف ارائه تسهیلات به نخبگان، ۴- ضعف سیستم اداری در ارتباط با نخبگان، و ۵- نگرش نادرست نسبت به نخبگان.

ارتباط مقوله اصلی «مهاجرت نخبگان» با مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط در شکل ۴، ارائه شده است.

مدل پارادایمی مهاجرت در استان یزد و پیوند و ارتباط مقوله‌های اصلی و فرعی و نوع پیوند بین آن‌ها در شکل ۵ ارائه شده است. در این مدل، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، تعاملات و راهبردها و پیامدهای فرآیند مهاجرت در استان یزد به تصویر کشیده شده است؛ براساس این مدل، مسأله اشتغال و معیشت در روستاها و دشواری فضای اشتغال نخبگان (شرایط علی) از یک سو و بسترسازی ناکارآمد در زمینه تحصیل اتباع خارجی، ضعف زیرساختی در زمینه ایجاد اشتغال اتباع خارجی و بسترسازی نامناسب توسعه استان (شرایط زمینه‌ای) از سوی دیگر منجر به فرآیند مهاجرت در استان یزد شده است. این فرآیند پیامدهایی هم‌چون تأثیرات ناشی از مهاجرت روستایی بر شهرها، تأثیرات حضور نیروی غیربومی و غیرماهر و تأثیرات اجتماعی و فرهنگی حضور اتباع را به دنبال داشته است. در این راستا، راهبردهایی از قبیل مدیریت و برنامه‌ریزی در ارتباط با مهاجرین می‌توان ارائه داد.

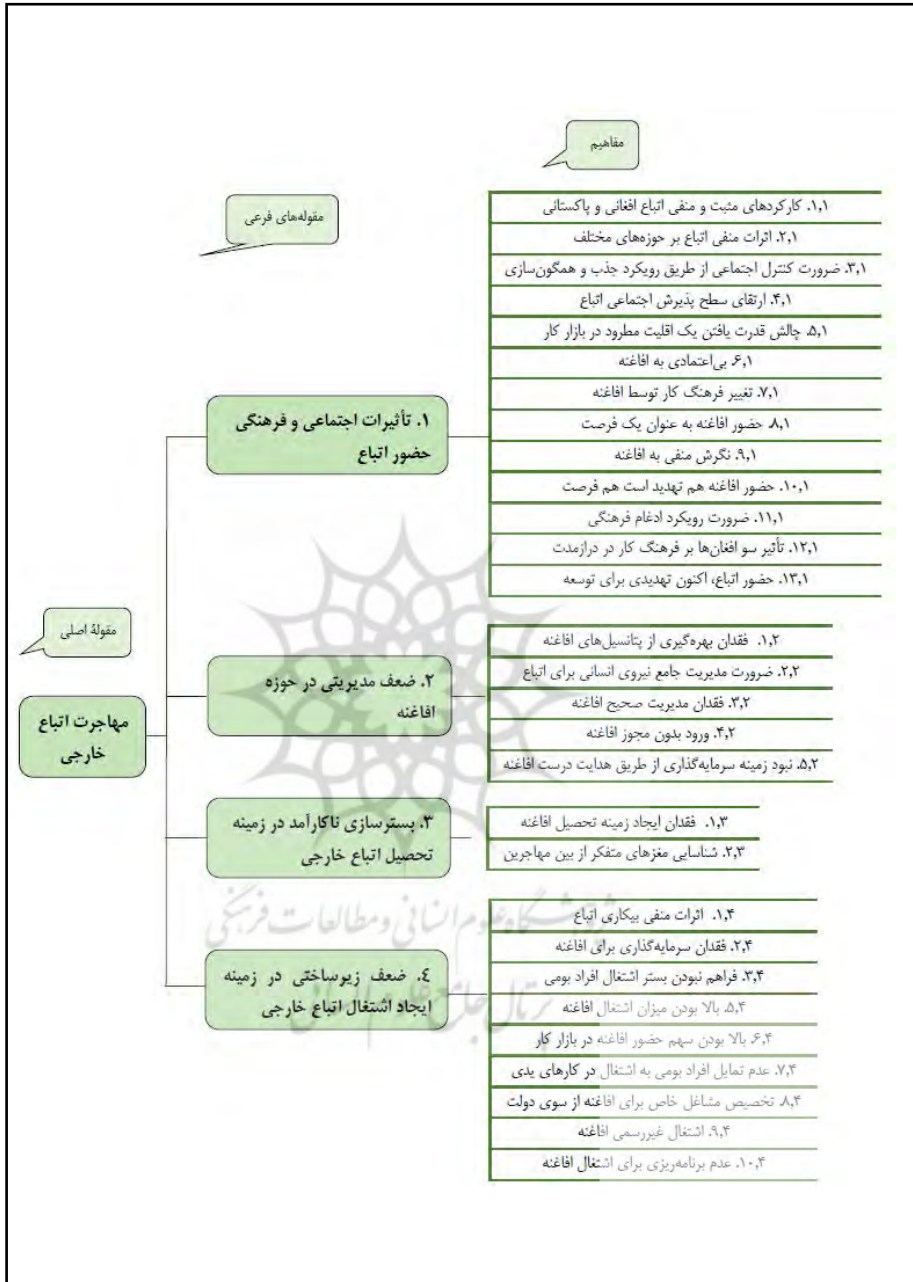

شکل ۲: ارتباط مقوله اصلی «مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی» با مقوله‌های فرعی و مفاهیم (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Fig. 2: The connection of the main category “migration of unskilled non-native laborers” with subcategories and concepts (Authors, 2023).

جدول ۸: مقوله اصلی مهاجرت اتباع خارجی؛ مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط به آن‌ها (نگارندگان، ۱۴۰۲).
Tab. 8: The main category of migration of foreign nationals; subcategories and their related concepts (Authors, 2023).

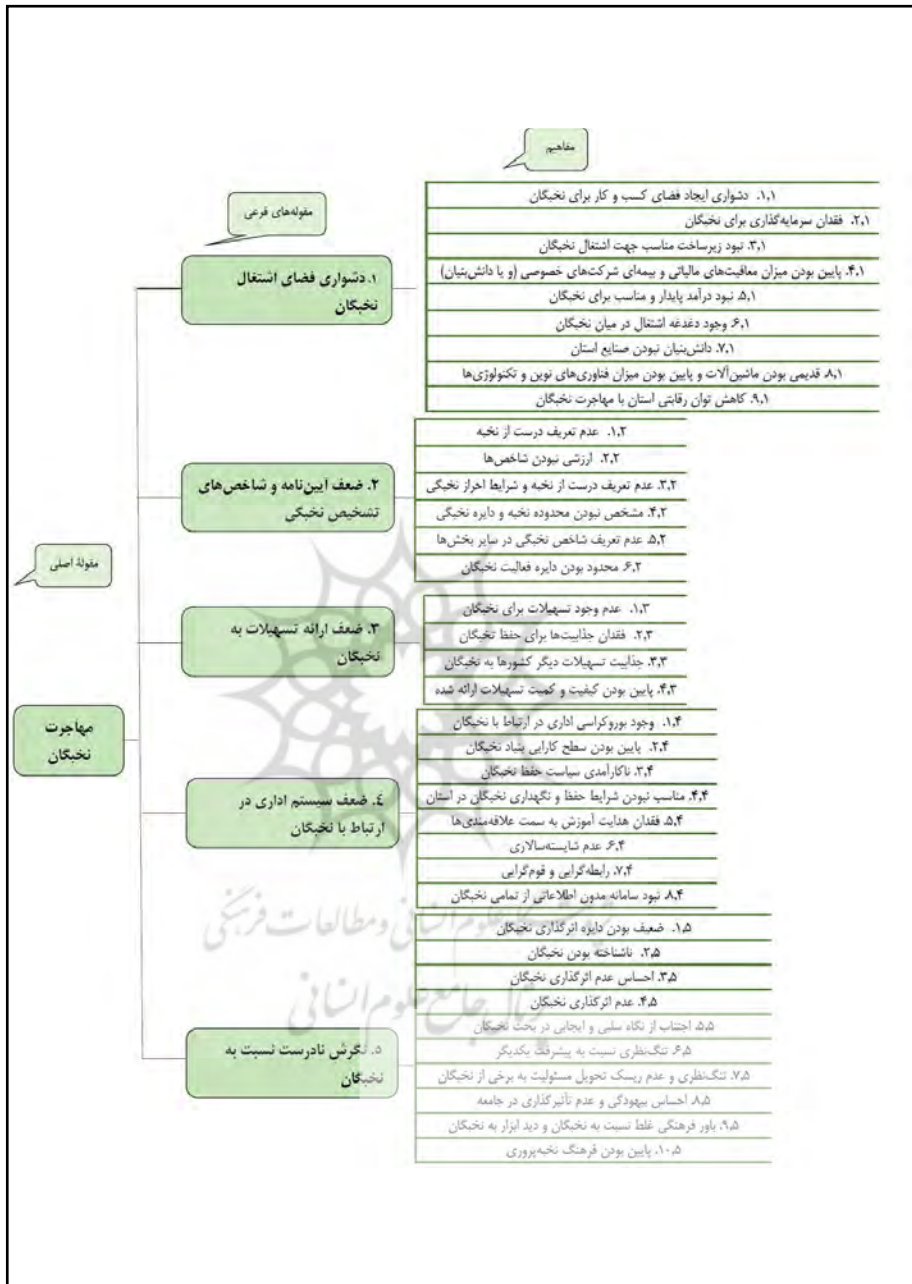
مفاهیم	مقوله‌های فرعی	مقوله اصلی
کارکردهای مثبت و منفی اتباع افغانی و پاکستانی	تأثیرات اجتماعی و فرهنگی حضور اتباع	مهاجرت اتباع خارجی
اثرات منفی اتباع بر حوزه‌های مختلف		
ضرورت کنترل اجتماعی از طریق رویکرد جذب و همگون‌سازی		
ارتقای سطح پذیرش اجتماعی اتباع		
چالش قدرت یافتن یک اقلیت مطرود در بازار کار		
بی‌اعتمادی به افغانه		
تغییر فرهنگ کار توسط افغانه		
حضور افغانه به‌عنوان یک فرصت		
نگرش منفی به افغانه		
حضور افغانه هم تهدید است هم فرصت		
ضرورت رویکرد ادغام فرهنگی		
تأثیر سو افغان‌ها بر فرهنگ کار در درازمدت		
حضور اتباع، اکنون تهدیدی برای توسعه		
فقدان بهره‌گیری از پتانسیل‌های افغانه		
ضرورت مدیریت جامع نیروی انسانی برای اتباع		
فقدان مدیریت صحیح افغانه		
ورود بدون مجوز افغانه		
نبود زمینه سرمایه‌گذاری از طریق هدایت درست افغانه	بسترسازی ناکارآمد در زمینه تحصیل اتباع خارجی	
فقدان ایجاد زمینه تحصیل افغانه		
شناسایی مغزهای متفکر از بین مهاجرین	ضعف زیرساختی در زمینه ایجاد اشتغال اتباع خارجی	
اثرات منفی بیکاری اتباع		
فقدان سرمایه‌گذاری برای افغانه		
فراهم نبودن بستر اشتغال افراد بومی		
بالا بودن میزان اشتغال افغانه		
بالا بودن سهم حضور افغانه در بازار کار		
عدم تمایل افراد بومی به اشتغال در کارهای پیدی		
تخصیص مشاغل خاص برای افغانه از سوی دولت		
اشتغال غیررسمی افغانه		
عدم برنامه‌ریزی برای اشتغال افغانه		

شکل ۳: ارتباط مقوله اصلی «مهاجرت اتباع خارجی» با مقوله‌های فرعی و مفاهیم (نگارندگان، ۱۴۰۲).
 Fig. 3: The connection of the main category “migration of foreign nationals” with subcategories and concepts (Authors, 2023).

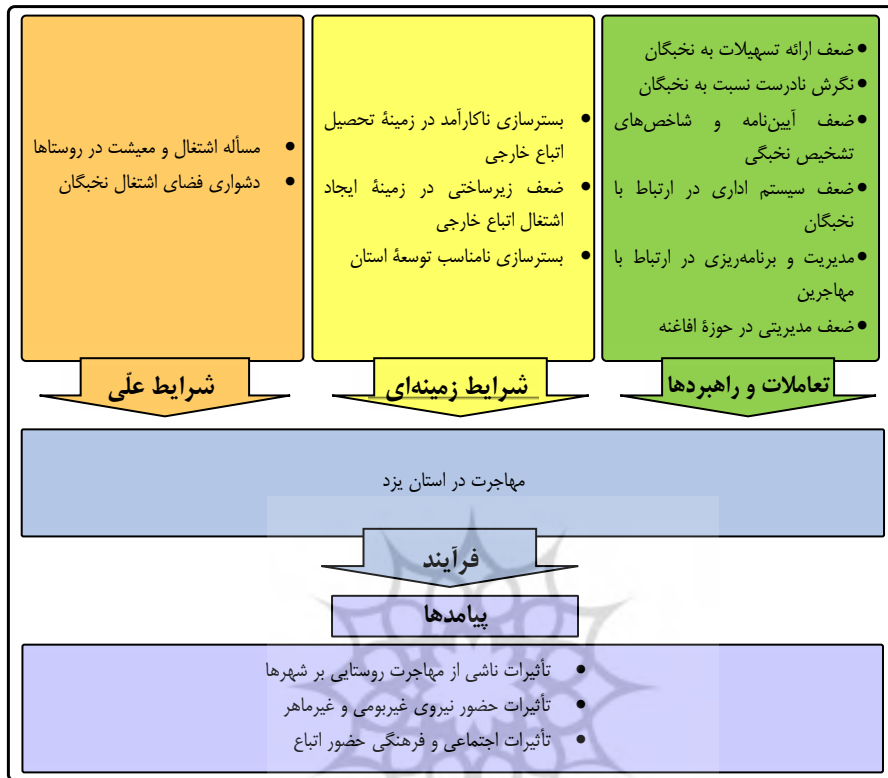
جدول ۹: مقوله اصلی مهاجرت نخبگان؛ مقوله‌های فرعی و مفاهیم مربوط به آن‌ها (نگارندگان، ۱۴۰۲).
Tab. 9: The main category of migration of elites; subcategories and their related concepts (Authors, 2023).

مفاهیم	مقوله‌های فرعی	مقوله اصلی
دشواری ایجاد فضای کسب و کار برای نخبگان	دشواری فضای اشتغال نخبگان	مهاجرت نخبگان
فقدان سرمایه‌گذاری برای نخبگان		
نیود زیرساخت مناسب جهت اشتغال نخبگان		
پایین بودن میزان معافیت‌های مالیاتی و بیمه‌ای شرکت‌های خصوصی (و یا دانش‌بنیان)		
نیود درآمد پایدار و مناسب برای نخبگان		
وجود دغدغه اشتغال در میان نخبگان		
دانش‌بنیان نبودن صنایع استان		
قدیمی بودن ماشین‌آلات و پایین بودن میزان فناوری‌های نوین و تکنولوژی‌ها		
کاهش توان رقابتی استان با مهاجرت نخبگان		
عدم تعریف درست از نخبه	ضعف آیین‌نامه و شاخص‌های تشخیص نخبگی	مهاجرت نخبگان
ارزشی نبودن شاخص‌ها		
عدم تعریف درست از نخبه و شرایط احراز نخبگی		
مشخص نبودن محدوده نخبه و دایره نخبگی		
عدم تعریف شاخص نخبگی در سایر بخش‌ها		
محدود بودن دایره فعالیت نخبگان	ضعف ارائه تسهیلات به نخبگان	مهاجرت نخبگان
عدم وجود تسهیلات برای نخبگان		
فقدان جذابیت‌ها برای حفظ نخبگان		
جذابیت تسهیلات دیگر کشورها به نخبگان		
پایین بودن کیفیت و کمیت تسهیلات ارائه شده	ضعف سیستم اداری در ارتباط با نخبگان	مهاجرت نخبگان
وجود بوروکراسی اداری در ارتباط با نخبگان		
پایین بودن سطح کارایی بنیاد نخبگان		
ناکارآمدی سیاست حفظ نخبگان		
مناسب نبودن شرایط حفظ و نگهداری نخبگان در استان		
فقدان هدایت آموزش به سمت علاقه‌مندی‌ها		
عدم شایسته‌سالاری		
رابطه‌گرایی و قوم‌گرایی		
نیود سامانه مدون اطلاعاتی از تمامی نخبگان		
ضعیف بودن دایره اثرگذاری نخبگان	نگرش نادرست نسبت به نخبگان	مهاجرت نخبگان
ناشناخته بودن نخبگان		
احساس عدم اثرگذاری نخبگان		
عدم اثرگذاری نخبگان		
اجتناب از نگاه سلبی و ایجابی در بحث نخبگان		
تنگ‌نظری نسبت به پیشرفت یکدیگر		
تنگ‌نظری و عدم ریسک تحویل مسئولیت به برخی از نخبگان		
احساس بی‌په‌ودگی و عدم تأثیرگذاری در جامعه		
باور فرهنگی غلط نسبت به نخبگان و دید ابزار به نخبگان		
پایین بودن فرهنگ نخبه‌پروری		

شکل ۴: ارتباط مقوله اصلی «مهاجرت نخبگان» با مقوله‌های فرعی و مفاهیم (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Fig. 4: The connection of the main category "migration of elites" with subcategories and concepts (Authors, 2023).

شکل ۵: مدل پارادایمی مهاجرت در استان یزد (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Fig. 5: Paradigm model of migration in Yazd province (Authors, 2023).

۵. نتیجه‌گیری

با توجه به مطرح بودن استان یزد به عنوان یکی از مهم‌ترین استان‌های مهاجرپذیر کشور از یک طرف و مهاجرفرستی افراد تحصیل‌کرده، نخبگان و کارآفرینان از این استان به سایر مناطق کشور از طرف دیگر، و متعاقب آن پیامدهای مهم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متعددی این پدیده بر توسعه استان یزد، پژوهش حاضر با هدف بررسی عمیق پدیده مهاجرت در این استان و علل آن انجام شده است.

بر این اساس، یک مطالعه کیفی و مصاحبه با ۴۵ نفر از خبرگان، نخبگان، سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مدیران استانی، کارآفرینان و سایر افراد دخیل در فرآیندهای توسعه استان یزد انجام شد و با یادداشت برداری و کدگذاری مصاحبه‌ها، چهار مقوله اصلی شامل: مهاجرت از روستا به شهر، مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی، مهاجرت اتباع خارجی و مهاجرت نخبگان شناسایی شد. در مقوله مهاجرت

از روستا به شهر، سه مقوله فرعی شامل: مدیریت و برنامه‌ریزی در ارتباط با مهاجرین، مسأله اشتغال و معیشت در روستاها و تأثیرات ناشی از مهاجرت روستایی بر شهرها استخراج شدند. «لوئیس» نیز در نظریه الگوی اقتصاد دو بخشی توسعه خود، اشاره کرده است که در روستا مازاد نیروی کار وجود دارد که این نیروی کار اضافی روستایی به بخش صنعتی شهری منتقل می‌شود. افزون بر این نتایج پژوهش با یافته‌های «عزمی» و «تربتی پناه» (۱۴۰۰)، «شریفی» و «زارع شاه‌آبادی» (۱۳۹۷)، «موحدی» و «سامیان» (۱۳۹۷)، «قاسمی‌اردهایی» و «گردزنگنه» (۱۳۹۶) و «مرمانیشویلی» (۲۰۲۲) هم‌خوانی داشته است. در مقوله اصلی مهاجرت کارگران غیرماهر غیربومی، دو مقوله فرعی شامل: بسترسازی نامناسب توسعه استان و تأثیرات حضور نیروی غیربومی غیرماهر استخراج شدند. مدل‌های جاذبه و دافعه و نیز نظریه محرومیت نسبی هر دو به طور ضمنی به وجود دافعه و محرومیت در مبدأ به عنوان علل مهاجرت اشاره کرده‌اند؛ به دیگر سخن، نبود بستر مناسب توسعه در محل زندگی، سبب ترغیب افراد به مهاجرت می‌گردد. در مقوله اصلی مهاجرت اتباع خارجی، چهار مقوله فرعی شامل تأثیرات اجتماعی و فرهنگی حضور اتباع، ضعف مدیریتی در حوزه افاغنه، بسترسازی ناکارآمد در زمینه تحصیل اتباع خارجی و ضعف زیرساختی در زمینه ایجاد اشتغال اتباع خارجی شناسایی شدند. این نتایج با یافته‌های «مظلومی محمودآباد» و همکاران (۱۳۹۷) هم‌راستا بوده است. در نهایت، در مقوله اصلی مهاجرت نخبگان، پنج مقوله فرعی شامل: دشواری فضای اشتغال نخبگان، ضعف آیین‌نامه و شاخص‌های تشخیص نخبگی، ضعف ارائه تسهیلات به نخبگان، ضعف سیستم اداری در ارتباط با نخبگان و نگرش نادرست نسبت به نخبگان استخراج شده است. در نظریه محرومیت نسبی نیز فرار مغزها به عنوان پاسخی برای رفع محرومیت‌ها مطرح شده است. نتایج این بخش با یافته‌های «ودادهیر» و «اشراقی» (۱۳۹۸) هم‌خوانی داشته است؛ به طوری که آن‌ها نیز عوامل اقتصادی-شغلی را از علل گرایش به مهاجرت به خارج دانسته‌اند.

در نهایت، مدل پارادایمی مهاجرت در استان یزد شامل: شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، تعاملات و راهبردها و پیامدهای فرآیند مهاجرت در استان یزد به تصویر کشیده شد؛ براساس نتایج این پژوهش و به منظور کاهش تأثیر پیامدهای پدیده مهاجرت در استان یزد، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد.

با توجه به این‌که یکی از پیامدهای مدل پارادایمی به دست آمده، تأثیرات ناشی از مهاجرت روستایی بر شهرها بوده است؛ در این راستا پیشنهاد می‌گردد که روستاهای مهاجرفرست شناسایی و تا حد امکان با کاهش دافعه در این مناطق و افزایش جاذبه

آن، از قبیل: مهیا کردن زمینه اشتغال در روستاهای مذکور، امکان مهاجرت معکوس روستاییان از شهر به روستا فراهم گردد.

به منظور کاهش تأثیرات حضور نیروی غیربومی و غیرماهر در استان، پیشنهاد می‌شود در به‌کارگیری نیروی کار، نیروهای بومی در اولویت کارفرمایان قرار گیرند؛ افزون بر این، با فراهم نمودن دوره‌های آموزشی فنی حرفه‌ای و غیره برای نیروهای کار غیربومی و غیرماهر، زمینه افزایش مهارت این نیروها نیز فراهم گردد.

افزون بر این، با توجه به تأثیرات اجتماعی و فرهنگی حضور اتباع خارجی، لازم است تنها به آن دسته از اتباع خارجی که دارای مجوز از اداره امور اتباع و مهاجرین خارجی هستند، توسط کارفرمایان به‌کار گرفته شوند و نیز قوانین با اثرگذاری بیشتر در زمینه ورود و به‌کارگیری اتباع خارجی تصویب و اجرا گردد.

سپاسگزاری

نویسندگان از کلیه شرکت‌کنندگان این مطالعه که بدون مشارکت آن‌ها این مطالعه انجام نمی‌شد، کمال تشکر و قدردانی را دارند.

مشارکت درصدی نویسندگان

مشارکت همه نویسندگان در نگارش مقاله برابر بوده است.

تعارض منافع

نویسندگان ضمن رعایت اخلاق نشر، نبود تعارض منافع و عدم حمایت مالی از هیچ مرکز دولتی و غیردولتی را اعلام می‌دارند.

پی‌نوشت

1. Scholten
2. Duru
3. Dündar & Kenyon
4. Tagliacozzo
5. De Haas
6. Carling & Collins
7. Nyberg-Sørensen
8. Baştia
9. Islam & Saha
10. Howard
11. Kolleshi
12. Carling & Schewel
13. Simpson
14. Karataş

15. Mermanishvili

16. Clark

کتابنامه

- ادهمی، جمال؛ حسینی، قربان؛ قاسمی، علیرضا؛ و وطن پرست، راضیه، (۱۳۹۹). «روند و جریان‌های مهاجرتی استان مرزی کرمانشاه طی دو دهه اخیر». نشریه جمعیت، ۲۶ (۱۰۷): ۵۳-۷۶.
- افشانی، سیدعلیرضا؛ و شیرینی محمدآباد، حمیده، (۱۴۰۱). «واکاوای پیامدهای مهاجرت داخلی: مطالعه‌ای کیفی در استان یزد با تکنیک SWOT». نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۷ (۳۴): ۲۶۹-۳۰۸. <https://doi.org/10.22034/JPAI.2023.1989488.1270>
- اکبری، مرتضی، (۱۳۹۷). «اعتبارسنجی و سنجش کیفیت در پژوهش‌های کمی، کیفی و آمیخته». روش‌شناسی علوم انسانی، ۲۴ (۹۴): ۲۳-۴۵. <https://doi.org/10.30471/mssh.2018.1448>
- بزرگ‌زاد، سعیده؛ کاظمی‌پور، شهلا؛ و محسنی، رضا علی، (۱۳۹۸). «نگرش نخبگان به عوامل اجتماعی، اقتصادی و علمی- پژوهشی در مبدأ و مقصد و تأثیر آن بر گرایش آن‌ها به مهاجرت خارج از کشور». نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۴ (۲۸): ۱۴۱-۱۶۹. <https://doi.org/10.22034/JPAI.2020.239441>
- پاک‌گوهر، علیرضا؛ و خلیلی، محدثه، (۱۴۰۰). «بررسی اندازه نمونه در روش‌های نمونه‌گیری کیفی». ترویج علم، ۱۲ (۱): ۲۷۰-۲۹۷. <https://doi.org/10.22034/popsci.2021.286809.1090>
- حاجی حسینی، حسن، (۱۳۸۵). «سیری در نظریه‌های مهاجرت». راهبرد، ۱۳ (۴۱): ۳۵-۴۶. [20.1001.1.10283102.1385.14.3.1.2](https://doi.org/10.10283102.1385.14.3.1.2)
- حسینی، قربان؛ صادقی، رسول؛ قاسمی اردهایی، علی؛ و رستمعلی‌زاده، ولی‌اله، (۱۳۹۷). «تحولات روند و الگوهای مهاجرت داخلی در استان‌های ایران». برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۸ (۳۱): ۱-۱۸. [20.1001.1.22516735.1397.8.31.1.3](https://doi.org/10.1001.1.22516735.1397.8.31.1.3)
- حسینی، قربان؛ و خانی، سعید، (۱۳۹۸). «روند و الگوهای مهاجرت در استان‌های مرزی کشور». مطالعات ملی، ۲۰ (۴): ۹۳-۱۱۴. [20.1001.1.1735059.1398.20.80.5.5](https://doi.org/10.1001.1.1735059.1398.20.80.5.5)
- خانکه، حمیدرضا، (۱۳۹۶). «پارادایم کیفی در مطالعات حوزه سلامت و کاربرد آن در نظریه‌پردازی». فرهنگ و ارتقاء سلامت، ۱ (۱): ۵۹-۶۳.
- رستگاری‌پور، فاطمه؛ و محمودی، فاطمه، (۱۴۰۰). «بررسی عوامل مؤثر بر تمایل روستائیان به انواع مهاجرت داخلی در شهرستان تربت حیدریه». مطالعات جمعیتی، ۶ (۲): ۱۸۳-۲۰۹. <https://doi.org/10.22034/jips.2021.227648.1038>

- رضایی، مریم؛ و صادقی، رسول، (۱۴۰۰). «سودای مهاجرت: تمایل ایرانی‌ها به مهاجرت و عوامل تعیین‌کننده آن». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۰ (۱۸): ۳۵-۶۲. <https://doi.org/10.22084/CSR.2021.21216.1772>
- رمضان پورنگسی، قاسم؛ فلاح حقیقی، نگین؛ غلامحسین، عبدالله‌زاده؛ و شریفی، زینب، (۱۴۰۰). «ارزیابی سطح توسعه استان‌ها براساس شاخص‌های آموزشی، بهداشتی و مهاجرت». رفاه اجتماعی، ۲۱ (۸۳): ۹-۴۶. [20.1001.1.17358191.1400.21.83.9.6](https://doi.org/10.1001.1.17358191.1400.21.83.9.6)
- شاه‌آبادی، ابوالفضل؛ صادقی معتمد، زهرا؛ و چایانی، طیبه، (۱۴۰۱). «تأثیر انواع سرمایه بر مهاجرت نخبگان در کشورهای منتخب صادرکننده نفت». اقتصاد مقداری، ۱۹ (۳): ۱۵۵-۱۸۰. <https://doi.org/10.22055/JQE.2021.32924.2233>
- شریفی، علی؛ و زارع‌شاه‌آبادی، اکبر، (۱۳۹۷). «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به مهاجرت شهری: مطالعه موردی بخش روستایی گاریزات استان یزد». روستا و توسعه، ۲۱ (۲): ۵۵-۷۴. <https://doi.org/10.30490/RVT.2018.77119>
- شهبازین، سعیده؛ صادقی، رسول؛ و رضایی، مریم، (۱۴۰۰). «تحقیقات مهاجرت داخلی در ایران: مرور حیطه‌ای». نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۶ (۳۱): ۳۴۳-۳۷۳. <https://doi.org/10.22034/JPAI.2022.539684.1200>
- صادقی، رسول؛ و ولدوند، لیلا، (۱۳۹۴). «جنسیت و مهاجرت: تحلیل جامعه‌شناختی تفاوت‌های جنسیتی در مهاجرت‌های داخلی در ایران». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۴ (۷): ۵۵-۷۸.
- طیبی ابوالحسنی، سیدامیرحسین، (۱۳۹۸). «درآمدی بر روش تحقیق: رویه‌های استاندارد تحلیل داده‌های کیفی». سیاست‌نامه علم و فناوری، ۹ (۲۷): ۶۷-۹۵. [20.10.01.1.24767220.1398.09.2.5.1](https://doi.org/10.24767/220.1398.09.2.5.1)
- عزمی، آئیژ؛ و تربتی پناه، پیمان، (۱۴۰۰). «بررسی انگیزه‌های مهاجرت ساکنان روستای چغاکبود به شهر کرمانشاه». نشریه جمعیت، ۲۷ (۱۱۱): ۴۹-۶۹.
- عسکری‌ندوشن، عباس؛ شمس قهفرخی، فریده؛ زندگی، لیلا؛ و رضایی، محمدرضا، (۱۳۹۸). «گذری بر جریان‌های اخیر مهاجرت در استان یزد». فرهنگ یزد، ۱ (۱): ۸۳-۱۰۴. <https://doi.org/10.22034/FYAZD.2019.94217>
- عسکری‌ندوشن، عباس؛ لشگری، احسان؛ و فرامرزیان، سمیه، (۱۳۹۶). «رابطه شاخص‌های توسعه و مهاجرت‌پذیری شهرستان‌ها در ایران». تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی، ۸ (۱): ۱۲۷-۱۵۲.
- قاسمی‌اردهایی، علی؛ محمودیان، حسین؛ و نوبخت، رضا، (۱۳۹۶). تحلیل علل مهاجرت‌های داخلی ایران در سرشماری‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰. مطالعات و

تحقیقات اجتماعی در ایران، ۶ (۳): ۳۷۵-۳۹۰. <https://doi.org/10.22059/JISR.2017.141758.317>

- قاسمی اردهایی، علی؛ و کردزنگنه، جعفر، (۱۳۹۶). «تحلیل جریان‌های مهاجرت به مناطق ۲۲ گانه شهر تهران». نشریه بررسی‌های آمار رسمی ایران، ۲۸ (۲): ۲۴۷-۲۷۱.

- مظلومی محمودآباد، سید سعید؛ احرامپوش، محمد حسن؛ قانعیان، محمد تقی؛ عسکری شاهی، محسن؛ افشانی، سید علیرضا؛ و نصیری، قاسمعلی، (۱۳۹۷). «بررسی علل مهاجرت از شهرستان فریدونشهر از دیدگاه مهاجرین طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴». طلوع بهداشت، ۱۷ (۳): ۱-۱۰.

- موحدی، رضا؛ و سامیان، مسعود، (۱۳۹۷). «بررسی عوامل مؤثر بر مهاجرت روستاییان در شهرستان سردشت». مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۳ (۴۲): ۱۶۳-۱۷۷.

- مهدویان، سید محمدرضا؛ و اسفندیاری، مرضیه، (۱۴۰۲). «توزیع درآمد روستایی و اثرات آن بر مهاجرت‌های روستا شهری در ایران». تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۱۵ (ویژه نامه): ۴۴-۶۲. <https://doi.org/10.30495/jae.2023.28532.2271>

- مهدی پور، آسیه؛ مهدی پور، احمد؛ و قاسمی اردهایی، علی، (۱۳۹۸). «بررسی قصد مهاجرت از روستا و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: روستاهای بخش کلات شهرستان آبدانان، استان ایلام)». توسعه محلی (روستایی - شهری)، ۱۱ (۲): ۴۳۷-۴۵۸. <https://doi.org/10.22059/JRD.2019.76763>

- نادمی، یونس؛ و جلیلی کامجو، سید پرویز، (۱۳۹۹). «بحران آب و مهاجرت بین استانی در ایران: کاربرد مدل پانل پویای تصادفی فضایی گشتاورهای تعمیم یافته دوربین». مجلس و راهبرد، ۲۷ (۱۰۱): ۵-۳۲.

- نظری، علی اشرف، (۱۴۰۲). «پژوهش مصاحبه محور و امکان درک داده‌های سیاسی». رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، ۱۴ (۲): ۱۵۹-۱۸۳. <https://doi.org/10.29252/piaj.2023.228575.1292>

- نوبهار، الهام؛ قربانی، فهمیده؛ و حدادمقدم، ملیحه، (۱۴۰۰). «بررسی رابطه بین بیکاری و خالص مهاجرت: رهیافت اقتصادسنجی فضایی». پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، ۲۹ (۹۸): ۱۳۵-۱۷۶. <https://doi.org/10.52547/qjerp.29.98.135>

- نوبهار، الهام؛ و قربانی، فهمیده، (۱۴۰۰). «بررسی رابطه علیت فضایی بین مهاجرت، نابرابری درآمد و فقر در شهرستان‌های ایران». پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۱۱ (۴۳): ۸۳-۱۰۲. <https://doi.org/10.30473/egdr.2020.49894.5529>

- ودادهیر، ابوعلی؛ و اشراقی، سمیه، (۱۳۹۸). «گرایش به مهاجرت به خارج در جامعه پزشکی ایران: مطالعه‌ای کیفی». پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۵ (۲): ۲۳-۴۲.

- Adhami, J., Hosseini, G., Ghasemi, A. & Watan Parast, R., (2020). "Migration trends and flows in the border province of Kermanshah during the last two decades". *Population*, 26 (107): 53-76. (In Persian)

- Afshani, S. & Shiri Mohammadabad, H., (2023). "Exploring consequences of internal migration in the province of Yazd, Iran: A qualitative SWOT approach". *Journal of Population Association of Iran*, 17 (34): 269-308. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/JPAI.2023.1989488.1270>

- Akbari, M., (2018). "Validation and quality assessment in quan, qual, and mixed method research". *Methodology of So-cial Sciences and Humanities*, 24 (94): 23-45. (In Persian) <https://doi.org/10.30471/mssh.2018.1448>

- Askari-Nodoushan, A., Lashgari, E. W. & Faramarzian, S., (2017). "The relationship between the development indicators and immigration of cities in Iran". *Social analysis of order and social inequality*, 8 (1): 127-152. (In Persian)

- Askari-Nodoushan, A., Shams-Ghahfarokhi, F., Zandy, L., & Rezaei, M. R., (2019). "Demographic perspective on the re-cent migration follows in Yazd Province". *Culture of Yazd*, 1 (1): 83-104. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/FYAZD.2019.94217>

- Azmi, A. & Torbati Panah, P., (2021). "Investigating the motivations of migrating the residents of Choqa Kabood village to Kermanshah city". *Population*, 27 (111): 49-69. (In Persian)

- Bastia, T., Lulle, A. & King, R., (2022). "Migration and development: The overlooked roles of older people and ageing". *Progress in Human Geography*, 46(4): 1009-1027. <https://doi.org/10.1177/03091325221090535>

- Bozorgzad, S., Kazemipour, S. & Mohseni, R. A., (2019). "Elite attitudes towards social, economic, and scientific factors at origin and destination and its effect on their tendency to emigrate abroad". *Journal of Population Association of Iran*, 14 (28): 141-169. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/JPAI.2020.239441>

- Carling, J. & Collins, F., (2018). "Aspiration, desire and drivers of migration". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44 (6): 909-926. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1384134>
- Carling, J. & Schewel, K., (2018). "Revisiting aspiration and ability in international migration". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44 (6): 945-963. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1384146>
- Clark, W. A., (2020). *Human migration*. Sage Publications, the Publishers of Professional Social Science Newbury Park Beverly Hills London New Delhi.
- De Haas, H., (2021). "A theory of migration: The aspirations-capabilities framework". *Comparative Migration Studies*, 9 (1): 8. <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>
- Dündar, H. & Kenyon, E., (2020). "Migration and immigrants in social studies textbooks (Turkey and US Sample)". *International Electronic Journal of Elementary Education*, 12 (4): 359-370. <https://doi.org/10.26822/iejee.2020459465>
- Duru, I. U., (2021). "Examination of the causes and consequences of international migration in Nigeria". *Asian Development Policy Review*, 9 (4): 180-193. <https://doi.org/10.18488/journal.107.2021.94.180.193>
- Ghasemi Ardahaee, A., Mahmoudian, H. & Nowbakht, R., (2017). "An analysis of the causes of internal migration of the census of 2006 and 2012". *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 6 (3): 375-390. (In Persian) <https://doi.org/10.22059/JISR.2017.141758.317>
- Ghasemi Ardehaei, A. & Kord Zanganeh. J., (2018). "Analysis of Migration Flows to 22 Areas of Tehran". *Iranian Journal of Official Statistics Studies*, 28 (2): 247-271. (In Persian)
- Haji Hosseini, H., (2006). "A review on migration theories". *Strategy*, 13 (41): 35-46. (In Persian) DOR: 20.1001.1.10283102.1385.14.3.1.2
- Hosseini, G. & Khani, S., (2019). "Trend changes and migration patterns in the border provinces of Iran". *National Studies*, 20 (4): 93-114. (In Persian) DOR:20.1001.1.1735059.1398.20.80.5.5
- Hosseini, G. & Khani, S., (2019). "Trend changes and migration patterns in the border provinces of Iran". *National Studies*, 20 (4): 93-114. (In Persian) DOR:20.1001.1.1735059.1398.20.80.5.5

- Hosseini, G., Sadeghi, R., Ghasemi Ardahae, A. & Rostamali Zade, V., (2018). "Trends and patterns of internal migration in Iran". *Regional Planning*, 8 (31): 1-18. (In Persian) DOR: [20.1001.1.22516735.1397.8.31.1.3](https://doi.org/20.1001.1.22516735.1397.8.31.1.3)

- Howard, G., (2020). "The migration accelerator: Labor mobility, housing, and demand". *American Economic Journal: Macroeconomics*, 12 (4): 147-179.

- Islam, M. & Saha, S., (2024). "An enquiry into the nature and problems of migration in India: A critical look". *International Research Journal of Economics and Management Studies IRJEMS*, 3 (3): 215-224. <https://doi.org/10.56472/25835238/IRJEMS-V3I3P129>

- Karataş, A., (2023). "Global migration governance: an analysis of turkey on the basis of migration governance indicators". *International Research in Social, Human and Administrative Sciences*, X, 47.

- Khanke, H., (2018). "Qualitative paradigm in health studies and its application in theorizing". *Iranian Journal of Culture and Health Promotion*, 1 (1): 59-63. (In Persian)

- Kolleshi, F., (2023). "Migration phenomenon and the interpretation of the main influencing factors, the case of Albania". *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 8 (2): 96-109.

- Mahdavian, S. M. & Esfandiari, M., (2023). "Rural income distribution and its effects on rural-urban migration in Iran". *Agricultural Economics Research*, 15 (Special Issue): 62-44. (In Persian) <https://doi.org/10.30495/jae.2023.28532.2271>

- Mahdipour, A., Mahdipour, A. & Ghasemi Ardahae, A., (2019). "Investigating the intention of migration from the village and the factors affecting it (case of study: Villages of Kalat section of Abdanan City, Ilam Province)". *Community Development (Rural and Urban Communities)*, 11 (2): 437-458. (In Persian) <https://doi.org/10.22059/JRD.2019.76763>

- Mazloomi MahmoodAbad, S. S., Ehrampoosh, M. H., Ghaneiyan, M. T., Askari shahi, M., Afshani, S. A. & Nasiri, G., (2018). "Investigating the Causes of emigration from fereydunshahr from the perspective of emigrants during the years 2011 to 2015". *Toloo-e-behdasht*, 17 (3): 1-10. (In Persian)

- Mermanishvili, T., (2022). "Migration to the EU: Some aspects of

Georgian population attitude and Baltic States Experience". *Filosofija. Sociologija*, 33 (2): 97-106.

- Movahedi, R. & Samiyan, M., (2018). "Identifying factors affecting on rural migration to Sardasht City". *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13 (42): 163-177. (In Persian)

- Nademi, Y. & Jalili Kamjou, S. P., (2020). "Water crisis and inter-provincial immigration in Iran: an application of SGMM-DPD Model". *Majlis and Rahbord*, 27 (101): 5-32. (In Persian)

- Nazari, A., (2023). "Interview-based research and the understanding of political data". *Political and International Approaches*, 14 (2): 159-183. (In Persian) <https://doi.org/10.29252/piaj.2023.228575.1292>

- Nobahar, E. & Ghorbani, F., (2021). "Spatial causality between migration, income inequality and poverty in Iranian cities". *Economic Growth and Development Research*, 11 (43): 83-102. (In Persian) <https://doi.org/10.30473/egdr.2020.49894.5529>

- Nobahar, E., Ghorbani, F. & Hadadmoghadam, M., (2021). "Investigating the relationship between unemployment and net immigration: A spatial econometric approach". *Journal of Economic Research and Policies*, 29 (98): 135-176. (In Persian) <https://doi.org/10.52547/qjerp.29.98.135>

- Pakgozar, A. & Khalili, M., (2021). "Investigation of sample size in qualitative sampling methods". *Popularization of Science*, 12 (1): 270-297. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/popsci.2021.286809.1090>

- Ramezanpor Nargesi, G., Fallah Haghighi, N., Abdollahzade, G. & Sharifi, Z., (2022). "Assessing the provinces' level of development in terms of education, health and migration indicators". *Social Welfare*, 21 (83): 9-46. (In Persian) 20.1001.1.17358191.1400.21.83.9.6

- Rastegaripour, F. & Mahmoudi, F., (2020). "Study of effective factors on desire of the villagers to different types of internal migration in Torbat Heydarieh". *Population Policy Research*, 6 (2): 183-209. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/jips.2021.227648.1038>

- Rezaei, M. & Sadeghi, R., (2021). "Migration aspiration of Iranians and its determinants". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 10 (18): 35-62. (In Persian) <https://doi.org/10.22084/CSR.2021.21216.1772>

- Sadeghi, R. & Valadvand, L., (2015). "Gender and migration: a sociological analysis of gender differentials in internal migration in Iran". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 4 (7): 55-78. (In Persian)

- Scholten, P., Pisarevskaya, A. & Levy, N., (2022). "An introduction to migration studies: The rise and coming of age of a research field". In: *Introduction to Migration Studies: An Interactive Guide to the Literatures on Migration and Diversity* (pp. 3-24). Cham: Springer International Publishing.

- Shahabadi, A., Sadeghi Motamedd, Z. & Chayani, T., (2022). "The effect of types of capital on brain drain in the selected petroleum exporting countries". *Quarterly Journal of Quantitative Economics*, 19 (3): 155-180. (In Persian) <https://doi.org/10.22055/JQE.2021.32924.2233>

- Shahbazin, S., Sadeghi, R. & Rezaei, M., (2021). "Internal migration research in Iran: a scoping review". *Journal of Population Association of Iran*, 16 (31): 343-373. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/JPAI.2022.539684.1200>

- Sharifi, A. & Zare Shahabadi, A., (2018). "Investigation of factors affecting the rural people's tendency to urban migration: a case study of Garizat Rural District in Yazd Province of Iran". *Village and Development*, 21 (2): 55-74. (In Persian) <https://doi.org/10.30490/RVT.2018.77119>

- Simpson, N. B., (2022). *Demographic and economic determinants of migration*. IZA World of Labor.

- Tagliacozzo, S., Pisacane, L. & Kilkey, M., (2024). "A system-thinking approach for migration studies: an introduction". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50 (5): 1099-1117. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2023.2279708>

- Tayebi Abolhasani, A., (2019). "Introduction to research methodology: Standard procedures for qualitative data analysis". *Science and Technology Policy Letters*, 09 (2): 67-96. (In Persian) DOR: 20.1001.1.24767220.1398.09.2.5.1

- Vedadhir, A., & Eshraghi, S., (2019). "Attitude toward migrate abroad in Iranian medical community: A qualitative study". *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 25 (2): 23-42. (In Persian).